

**EBPO KONVENCIJOS DĖL KOVOS SU
PAPIRKINĖJIMU ĮGYVENDINIMO LIETUVOJE
1 ETAPO ATASKAITA**

2017 m. birželio mėn.

Šioje 1 etapo ataskaitoje EBPO darbo grupė dėl papirkinėjimo tarptautiniuose verslo sandoriuose vertina, kaip Lietuva įgyvendina ir taiko EBPO konvenciją dėl kovos su užsienio pareigūnų papirkinėjimu tarptautiniuose verslo sandoriuose bei 2009 m. Tarybos rekomendaciją dėl tolesnės kovos su užsienio valstybės pareigūnų papirkinėjimu tarptautiniuose verslo sandoriuose, ir pateikia atitinkamas rekomendacijas. Ataskaitą Darbo grupė priėmė 2017 m. birželio 15 d.

/logotipas/

Nei šis dokumentas, nei kuris nors jame esantis žemėlapis niekaip nepažeidžia nei jokios teritorijos statuso ar suverenumo, nustatytų išorės sienų ir ribų, nei jokios teritorijos, miesto ar rajono pavadinimo.

TURINYS

A. Konvencijos įgyvendinimas	5
1. 1 straipsnis. Užsienio valstybės pareigūnų papirkimas	5
1.1. Nusikaltimo sudėties požymiai	5
1.2. Bendrininkavimas.....	9
1.3. Kėsinimasis ir organizavimas.....	9
1.4. Gynimasis.....	9
2. 2 straipsnis. Juridinių asmenų atsakomybė.....	10
2.1. Juridiniai asmenys, kuriems taikoma atsakomybė	10
2.2. Atsakomybės kriterijus.....	11
2.3. Procesiniai veiksmai juridinių asmenų atžvilgiu.....	13
3. 3 straipsnis. Bausmės	14
3.1. Pagrindinės bausmės už savo šalies ir užsienio valstybės pareigūnų papirkimą	14
3.2/3.3. Bausmės ir tarpusavio teisinė pagalba / Bausmės ir ekstradicija	17
3.4. Areštavimas ir konfiskavimas	17
3.5. Papildomos civilinės ir administracinės sankcijos	18
4. 4 straipsnis. Jurisdikcija.....	19
4.1. Teritorinė jurisdikcija.....	19
4.2. Pilietybės jurisdikcija	19
4.3. Konsultacijų tvarka	19
4.4. Jurisdikcijos pagrindo patikrinimas	20
5. 5 straipsnis. Vykdymas	20
5.1. Ikiteisminių tyrimų taisyklės ir principai	20
5.2. Tyrimo terminas	22
5.3. Nacionaliniai ekonominiai interesai, galimi santykių su kita valstybe padariniai ir įtariamųjų fizinių ir juridinių asmenų tapatumas	22
6. 6 straipsnis. Senatis	23
7. 7 straipsnis. Pinigų plovimas	23
7.1. Pinigų plovimo nusikalstama veika.....	23
8. 8 straipsnis. Apskaita.....	25
8.1. Apskaitos ir audito reikalavimai / 8.2. Įmonės, kurioms taikomi reikalavimai	25
9. 9 straipsnis. Tarpusavio teisinė pagalba.....	26
9.1. Tarpusavio teisinę pagalbą (TTP) numatantys įstatymai, sutartys ir susitarimai.....	26
9.2. Dviguba baudžiamoji atsakomybė abipusei teisei pagalbai.....	27
9.3. Banko paslaptis	27
10. 10 straipsnis. Išdavimas kitai šaliai	28

10.1. Teisinis išdavimo kitai šaliai už užsienio valstybių pareigūnų papirkimą pagrindas	28
10.2. Savo piliečių išdavimas kitai šaliai	29
10.3. Dviguba baudžiamoji atsakomybė ekstradicijai.....	29
11. 11 straipsnis. Atsakingosios institucijos.....	29
B. 2009 m. kovos su papirkimu rekomendacijos įgyvendinimas.....	30
1. Atskaitymai mokestiniais tikslais.....	30
LIETUVOS ĮVERTINIMAS	31
Bendros pastabos.....	31
Konkretūs klausimai.....	31
Įmonių atsakomybė už užsienio pareigūnų papirkimą.....	31
Sankcijos už užsienio valstybės pareigūnų papirkimą ir susijusius pažeidimus.....	31
Senatis	31
I PRIEDAS. SANTRUMPŲ IR AKRONIMŲ SĄRAŠAS	32

A. Konvencijos įgyvendinimas

Formalumai

1. 2013 m. balandžio 30 d. Lietuva oficialiai pateikė prašymą tapti EBPO darbo grupės dėl papirkinėjimo tarptautiniuose verslo sandoriuose (toliau tekste – Darbo grupė) nare ir prisijungti prie *Konvencijos dėl kovos su užsienio valstybių pareigūnų papirkinėjimu tarptautiniuose verslo sandoriuose* (toliau tekste – Konvencija). 2015 m. balandžio 9 d. EBPO Taryba pradėjo derybas dėl Lietuvos stojimo į EBPO. Lietuvos prisijungimo prie EBPO Konvencijos veiksmų planas, kuriame išdėstytos stojimo į EBPO nuostatos, sąlygos ir procesas, numatyta, kad Lietuva turėtų išsipareigoti visiškai laikytis visų Konvencijos reikalavimų [C(2015)92/FINAL]. 2017 m. sausio 26 d. EBPO Taryba sutiko pakviesti Lietuvą prisijungti prie Darbo grupės [C(2016)187]. Prisijungimas oficialiai įformintas šalims apsikeičiant laiškais, sudarytais 2017 m. vasario 15 d. ir 2017 m. gegužės 17 d., ir Lietuva deponavo prisijungimo prie Konvencijos dokumentus EBPO.

2. Ši ataskaita parengta atlikus Lietuvos vertinimo 1-ąjį etapą. Lietuvai siekiant įstoti į EBPO, ji bus toliau vertinama EBPO Darbo grupės narių nustatyta tvarka.

Konvencija ir Lietuvos teisinė sistema

3. Lietuvos teisinėje Pagal Lietuvos teisinę sistemą nustatyta, kad tarptautinėms sutartims turi pritarti *Seimas* (toliau tekste – Parlamentas). Tuo tikslu turi būti pateikiamas Įstatymo projektas, kurį priėmus Parlamente, paskui jį turi pasirašyti Prezidentė, ir kuriai pasirašius, įstatymas įsigalioja. Įstatymą dėl EPBO Konvencijos dėl kovos su užsienio pareigūnų papirkinėjimu tarptautiniuose sandoriuose ratifikavimo Nr. XIII-305 *Seimas* priėmė 2017 m. balandžio 20 d. 2017 m. gegužės 2 d. jis buvo paskelbtas „Valstybės žiniuose“ ir įsigaliojo 2017 m. gegužės 3 d.

1. 1 straipsnis. Užsienio valstybės pareigūnų papirkimas

4. Nuo 2002 m. Lietuva užsienio valstybės pareigūnų papirkimą laiko nusikaltimu, kuriam taikomas Baudžiamasis kodeksas (toliau tekste – BK). Užsienio valstybės pareigūnų papirkimas nėra išskiriamas kaip atskiras nusikaltimas – užsienio valstybės pareigūnų papirkimas laikomas nusikaltimu, kuriam bendrai taikomos BK 227 straipsnio („Papirkimas“) ir 230 straipsnio („Sąvokų išaiškinimas“) nuostatos.¹ Siekiant užtikrinti atitikimą Konvencijos nuostatomis, abu straipsniai buvo iš dalies pakeisti Įstatymu Nr. XII-2048 (2015 m.), Įstatymu Nr. 2780 (2016 m.) ir Įstatymu Nr. XIII-391 (2017)², patikslinant užsienio valstybės pareigūno apibrėžimą, paaiškinant *mens rea* elementą, panaikinant „veiksmingą atgailą“ kaip gynybos argumentą ir nustatant, kad užsienio valstybės pareigūnų papirkimas per tarpininkus yra nusikaltimas.

1.1. Nusikaltimo sudėties požymiai

Šioje dalyje nagrinėjama, kaip Lietuvos įstatymų bei susijusių teisės aktų nuostatos dėl užsienio valstybės pareigūnų papirkimo atitinka Konvencijos 1 straipsnyje nurodytų nusikaltimų sudėties požymius.

1.1.1. bet kurio asmens

6. BK 227 straipsnis draudžia „asmeniui“ duoti kyšį. Šios sąlygos patikslinančios nuostatos yra tik amžius, nuo kurio asmuo atsako pagal baudžiamuosius įstatymus (paprastai nuo 16 metų, o už tam tikrus nusikaltimus – nuo 14 metų), nepakaltinamumas arba ribotas pakaltinamumas, kurie atitinkamai numatyti BK 13, 17 ir 18 straipsniuose. Juridinio asmens atsakomybę už Baudžiamajame kodekse nurodytus nusikaltimus numato BK 20 straipsnis ir jį aptariama 2 dalyje.

1.1.2. sąmoningas

7. Vadovaujantis Aukščiausiojo Teismo jurisprudencija, tiesioginė tyčia yra *mens rea* elementas, kuris taikomas 227 straipsnyje aktyviam papirkimui.³ 15 straipsnyje numatyta, kad tiesioginė tyčia yra tuomet, kai asmuo suvokia „pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį“ ir „nori taip veikti“ arba numato pasekmes, galinčias atsirasti dėl jo veikimo ar neveikimo, ir šių pasekmių nori.⁴ Todėl užsienio valstybės pareigūnų papirkimas, kurį atlieka fizinis

¹ Žr. 2 priedą „Ištraukos iš susijusių teisės aktų“.

² Visos Baudžiamosios kodekso nuostatos, kuriomis remiamasi šioje ataskaitoje, yra su visais naujausiais pakeitimais, todėl nuostatų numeriai gali skirtis nuo ankstesnių Baudžiamosios kodekso nuostatų versijų.

³ Baudžiamosios bylos Nr. 2K-83/2014 (2014 m. kovo 18 d.), Nr. 2K-176/2014 (2014 m. balandžio 15 d.)

⁴ Lietuva atkreipia dėmesį į tai, kad reikalavimas pademonstruoti nusikaltimo pasekmių numatymą ar jų norėjimą formaliems nusikaltimams, įskaitant BK 227 straipsnyje aptariamą aktyvų papirkimą, netaikomas.

asmuo, veikiantis tyčia neapgaltoti ir akiai, nebus užsienio pareigūnų papirkimo nusikaltimo požymis (t. y. *netiesioginė* tyčia netaikoma).⁵ Tai galėtų sukelti problemų, jei, pavyzdžiui, atstovai arba tarpininkai duotų kyšius, o vadovaujantis fizinis asmuo teisintųsi, kad nieko nežinojo apie neteisėtą atstovų atlyginimo naudojimą. Juridiniams asmenims taikoma tyčia aptariama toliau (žr. 2 dalį).

8. Lietuva nurodė keturias neseniai nagrinėtas Aukščiausiojo Teismo bylas, kuriose BK 227 straipsnyje nurodyto aktyviojo papirkimo kontekste buvo atsižvelgta į *mens rea* elementą. Kiekvienoje byloje Aukščiausiasis Teismas nustatė, kad kaltinančioji šalis turi įrodyti, kad kyšio davėjas suprato, jog neteisėtai pasiūlė kyšį valstybės pareigūnui už veikimą ar neveikimą jo naudai. Be to, trijose bylose Teismas akcentavo, kad svarbu atsižvelgti į nusikaltimo subjektyvius požymius, metodiškai teigdamas, kad „reikia įvertinti ne tik tai, kaip atitinkamus tokio asmens (kyšio davėjo) veiksmus suprato valstybės tarnautojas, ... bet ir nustatyti šio asmens ketinimą papirkti valstybės tarnautoją.“⁶ Jei šis aiškinimas būtų taikomas byloje dėl užsienio pareigūnų papirkimo, jis prieštarautų Konvencijos 1 straipsniui, kuriame akcentuojamas tik kyšio davėjo ketinimas siūlant, žadant ar duodant kyšį, o ne kyšio gavėjo supratimas apie tai, ar toks siūlymas, žadėjimas ar davimas buvo „pagrįstas realiomis galimybėmis“. Siekiant išspręsti šį klausimą, Įstatymu Nr. XIII-391 (2017) Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas 227 straipsnis papildytas nauja 5 dalimi, kuri numato asmens, atliekančio aktyvaus papirkimo veiksmus, atsakomybę „nepaisant to, kaip jo veiksmus suprato valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo“.

9. Kitoje byloje Aukščiausiasis Teismas panaikino apkaltinamąjį nuosprendį, remdamasis tuo, kad kaltinančioji šalis tiksliai neįrodė, ko už savo kyšį pageidavo kyšio davėjas, taigi, negalėjo nustatyti ketinimo. Teismas nustatė, kad „pinigų padėjimas ant stalo buvo neracionalaus ir chaotiško elgesio, o ne sąmoningo ketinimo papirkti valstybės tarnautoją padarinys“, ir kad nėra nustatyta, „ko konkrečiai siekė, ... padėdamas ant stalo pinigus“.⁷ Lietuva mini paskesnes Apeliacinio Teismo ir Aukščiausiojo Teismo bylas, kuriose apkaltinamasis nuosprendis dėl aktyvaus papirkimo buvo patvirtintas ir nustatyta, kad papirkimo nusikaltimo įvykdymas nepriklauso „nuo kyšio davėjo tikslų supratimo laipsnio.“⁸ Pagal Lietuvos Respublikos Teismų įstatymą (kaip jį aiškina Aukščiausiasis Teismas) precedento būtų privaloma laikytis tokiose bylose, jei ta pati teisės norma būtų aiškinama esant panašioms faktinėms aplinkybėms (33 straipsnio 4 dalis). Baudžiamojo kodekso 227 straipsnio naujoji 5 dalis siekia paaiškinti būtiną tyčią aktyvaus papirkimo atveju ir numato, kad asmeniui bus taikoma atsakomybė už „už siekimą kyšiu tiek valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens konkretaus veikimo ar neveikimo vykdant įgaliojimus, tiek ir išimtinės padėties arba šio asmens palankumo.“

10. Baudžiamojo kodekso 15 straipsnis reikalauja, kad norėdama įrodyti tiesioginę tyčią, kaltinamoji šalis turi įrodyti, kad „suvokė pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį“. Lietuva įrodinėja, kad aktyvus papirkimas yra formalus nusikaltimas, kad jis įvykdomas pasiūlius, pažadėjus ar dovanojus kyšį, nepriklausomai nuo pasekmių, ir atkreipia dėmesį į tai, kad Lietuvos Respublikos Konstitucijos 7 straipsnis numato, jog įstatymo nežinojimas neatleidžia nuo baudžiamosios atsakomybės. Be to, Lietuva teigia, kad žinojimas apie „pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį“ iki šiol aktyvaus papirkimo bylose nebuvo problema. Viename moksliniame komentare apie Baudžiamąjį kodeksą, kuris galėtų ateityje turėti poveikį teisiniam pagrindimui, teigiama, jog pavojingo baudžiamosios veikos pobūdžio suvokimas reikalauja žinoti „faktines aplinkybes“ ir veiksmų „poveikį visuomenei“.⁹ Tai apibūdinama kaip įrodymas, kad asmuo „apskritai suprato, kaip jo veiksmus suvokė visuomenė – kaip naudingus, neutralius ar žalingus.“ Užsienio pareigūnų papirkimo bylose kaltinančiajai šaliai gali būti sunku tai įrodyti, ypač jei Lietuvoje ir toje šalyje ar šalyse, kuriose įvykdytas papirkimas, visuomenės suvokimas apie kyšio poveikį skirtingas.

11. Lietuva tvirtina, kad praktikoje ketinimo įrodymas nėra iššūkis baudžiamajam persekiojimui dėl aktyvaus papirkimo, ir nurodo, kad 2014 m. buvo išteisinta tik 1,2 proc. šiuo nusikaltimu kaltinamų atsakovų, o 2015 m. – tik 0,7 proc.¹⁰ Iš šių apkaltinamųjų nuosprendžių 47 buvo apskūsti, o mažiau nei ketvirtis tų apeliacinių skundų baigėsi tuo, kad pirmosios instancijos teismo apkaltinamasis nuosprendis buvo panaikintas. Iš viso penki iš 12 kaltinančiosios šalies apeliacinių skundų per tą patį laikotarpį baigėsi tuo, kad išteisinimas buvo panaikintas ir

⁵ Lietuva atkreipia dėmesį į tai, kad Lietuvos baudžiamojoje teiseje sąvokų „neatsargumas“ ir „tyčinis aklumas“ nėra.

⁶ Baudžiamosios bylos Nr. 2K-83/2014 (2014 m. kovo 18 d.), 2K-176/2014 (2014 m. balandžio 15 d.), 2K-439-788/2016 (2016 m. gruodžio 13 d.).

⁷ Baudžiamoji byla Nr. 2K-439-788/2016 (2016 m. gruodžio 13 d.).

⁸ Baudžiamoji byla Nr. 1A-529-449/2015 (2015 m. lapkričio 9 d.), byla Nr. 2K-266/2014 (2014 m. gegužės 20 d.).

⁹ Lietuvos baudžiamoji teisė (I dalis). Prof. V. Piesliakas. Justitia, Vilnius, 2006, 344 p.

¹⁰ Lietuvos nacionalinė teismų administracija. „Baudžiamųjų bylų nagrinėjimo ataskaita. Bylų procesas (I instancijos teismuose)“ (2015 m.).

asmuo pripažintas kaltu. Nepaisant to, Darbo grupė toliau stebės, kaip *mens rea* elementas yra aiškinamas ir taikomas praktiškai papirkimo nusikaltimų atvejais.

1.1.3. siūlymas, žadėjimas ar davimas

12. BK 227 straipsnis atitinka Konvenciją ir numato, kad kyšio siūlymas, žadėjimas, davimas arba susitarimas jį duoti yra nusikaltimas. Aukščiausiasis Teismas plačiai aiškino BK 227 straipsnį, teigdamas, kad nusikaltimas yra užbaigtas tuomet, kai kaltininkas pasiūlo, pažada arba sutinka duoti kyšį arba jį duoda. Yra nesvarbu, ar valstybės tarnautojas priima kyšį ar atlieka pageidaujama veiksmą arba neveikia. Be to, Teismas nustatė, kad kyšis gali būti duodamas tiek iki pageidaujamo veikimo ar neveikimo, tiek ir po to.¹¹

1.1.4. nepelnytos piniginės ar kitokios naudos

13. Baudžiamasis kodeksas buvo iš dalies pakeistas 2011 m., BK 230 straipsnį papildant 4 dalimi, kurioje nurodoma, kad kyšis yra „bet kokios turutinės ar kitokios asmeninės naudos sau ar kitam asmeniui (materialios ar nematerialios, turinčios ekonominę vertę rinkoje ar tokios vertės neturinčios) forma išreikštas neteisėtas ar nepagrįstas atlygis“. Aiškindami „kitokią asmeninę naudą“ teismai jai priskyre asmeninio nekilnojamojo turto statybos paslaugas ir medžiagas, sąskaitų apmokėjimą, nemokamą važiavimą į tarptautinę parodą kartu su bendrovės direktoriumi.¹²

1.1.5. tiesioginis ar per tarpininkus

14. Remiantis 2016 m. lapkričio 10 d. padarytais BK 227 straipsnio pakeitimais, aktyvaus papirkimo nusikaltimą daro asmuo, kuris tiesiogiai arba netiesiogiai „pats ar per tarpininką“ siūlo, žada ar susitaria duoti arba duoda kyšį. BK 24 straipsnio 3 dalyje apibrėžta, kad vykdytojas yra asmuo, nusikalstamą veiką padaręs pats arba pasitelkęs kitus asmenis, kurie dėl tos veikos nėra kalti, *inter alia*. Lietuva atkreipia dėmesį, kad dar prieš įsigaliojant šiam pakeitimui, Aukščiausiojo Teismo praktika patvirtino atsakomybę už tarpininkų veiksmus aktyvaus papirkimo byloje.¹³ Lietuva tvirtina, kad jei asmuo duoda kyšį per tarpininką, jis bus laikomas pagrindiniu kaltininku ir jam bus taikoma atsakomybė nepriklausomai nuo to, ar tas tarpininkas turėjo reikiamą informaciją ar ketinimą. Jei įrodoma būtina tyčia, pačiam tarpininkui gali būti taikoma tiesioginė kaltininko atsakomybė arba nusikaltimo bendrininko atsakomybė (žr. 1.2 ir 1.3 dalis). Juridinių asmenų atsakomybė už tarpininkų veiksmus aptariama 2 dalyje.

1.1.6. užsienio valstybės pareigūnui

15. Remiantis Konvencijoje pateiktu apibrėžimu, užsienio valstybės pareigūnas yra asmuo, užsienio valstybėje einantis pareigas įstatymų leidybos, vykdomajame ar teismo organe, arba asmuo, vykdamas viešąsias funkcijas užsienio šalyje, įskaitant viešųjų įmonių ar viešųjų tarptautinių organizacijų atstovus (1 straipsnio 4 dalis). 16 komentaras nurodo, kad asmenys, kurie viešąsias funkcijas atlieka *de facto*, kai kuriose šalyse gali būti laikomi užsienio valstybės pareigūnais. 1 straipsnio 4 dalies b punkte nurodyta, kad sąvoka „užsienio šalis“ apima visus valdžios lygius, pradedant nacionaliniu ir baigiant vietos, lygiu bei padalinius. Be to, 18 komentaras „užsienio šalį“ šalį apibrėžia kaip organizuotą užsienio rajoną ar subjektą, kaip antai autonominę teritoriją ar atskirą muitų teritoriją.

16. Remiantis BK 230 straipsnio 2 dalyje pateiktu apibrėžimu, užsienio valstybės pareigūnas yra „asmuo, kuris atlieka valdžios atstovo, įskaitant teismines, funkcijas, turi administracinius įgaliojimus arba kitaip užtikrina viešojo intereso įgyvendinimą dirbdamas ... užsienio valstybės ... institucijoje ar įstaigoje, tarptautinėje viešojoje organizacijoje arba tarptautinėje ... teisminėje institucijoje, arba juridiniame asmenyje ar kitoje organizacijoje, kuriuos kontroliuoja užsienio valstybė; taip pat oficialūs kandidatai į šias pareigas irgi prilyginami valstybės tarnautojams“. Remiantis įstatymu Nr. XIII-391 (2017) padarytais pakeitimais, 230 straipsnio 2 dalyje apibrėžta, kad užsienio valstybe laikoma „bet kokia užsienio teritorija, nesvarbu, koks jos teisinis statusas, ir apima visus valdymo lygmenis ir sritis.“ Lietuva atkreipia dėmesį į tai, kad vietinių valstybės tarnautojų papirkimo kontekste Aukščiausiasis Teismas patvirtino, jog BK 230 straipsnio 1 dalyje pateiktas apibrėžimas apima tiek valstybės, tiek ir savivaldybių subjektus ir yra platesnis nei Lietuvos valstybės tarnybos įstatyme pateiktas apibrėžimas.¹⁴

¹¹ Aukščiausiojo Teismo nutartis byloje Nr. 2K-274/2007 (2007 m. balandžio 3 d.) ir byloje Nr. 2K-266/2014 (2014 m. gegužės 20 d.).

¹² Aukščiausiojo Teismo nutartis byloje Nr. 2K-387-677/2015 (2015 m. rugsėjo 29 d.); Panevėžio apygardos teismo nutartis byloje Nr. 1-3-366/2012 (2012 m. gegužės 23 d.); Šiaulių apygardos teismo nutartis byloje Nr. 1-34-332/2014 (2014 m. kovo 12 d.).

¹³ Byla Nr. 2K-415-697/2015 (2015 m. spalio 12 d.).

¹⁴ Bylos Nr. 2K-809/2003; Nr. 2k-658/2004; Nr. 2k-P-181/2008.

Lietuva tvirtina, kad tas pats apibrėžimas ateityje būtų taikomas užsienio pareigūnų papirkimo bylose apibrėžiant užsienio valstybės pareigūnus.

17. BK 230 straipsnio 2 dalyje pateiktas apibrėžimas apima asmenis, užsienio valstybėje einančius pareigas įstatymų leidybos, vykdomajame ar administraciniame organe arba viešojoje tarptautinėje organizacijoje. Kaip numatyta Konvencijos 10 komentare, jis taikomas ir būsimiems arba potencialiems užsienio valstybės pareigūnams. Kalbant apie užsienio valstybės įmonių darbuotojus, BK 230 straipsnio 2 dalis apima asmenis, dirbančius „juridiniame asmenyje ar kitoje organizacijoje, kuriuos kontroliuoja užsienio valstybė.“ Baudžiamasis kodeksas nenustato kontrolės laipsnio, kurio reikia tam, kad subjektas atitiktų šį apibrėžimą. Vietoj to, atsakydama į 1-ojo etapo klausimą Lietuva remiasi atitinkamomis kitų teisės aktų, reglamentuojančių finansų įstaigas, konkurenciją ir bendroves, kurie kontrolę apibrėžia kaip naudojimąsi „lemiamą įtaką“, įskaitant balsavimo teisių ar įstatinio kapitalo daugumos turėjimą. Lietuva tvirtina, kad siekiant aprėpti visų rūšių dominuojančią įtaką, nepriklausomai nuo to, ar ji būtų tiesioginė, ar netiesioginė, ta sąvoka būtų aiškinama pakankamai plačiai taip, kaip to reikalauja Konvencijos 14 komentaras. Be to, Lietuva remiasi įstatymo Nr. XII-2048 (2015), iš dalies pakeičiančio 230 straipsnio 2 dalį, aiškinamuoju memorandumu, kuris pažymi, jog jo tikslas – įgyvendinti Konvenciją dėl kovos su papirkimu, ir kad aiškindami teisės aktus, teismai privalo remtis įstatymų leidėjo tikslais. Vienoje nacionalinėje valstybinės įmonės (toliau – VĮ) pareigūno papirkimo byloje Aukščiausiasis Teismas rėmėsi svarstomos bendrovės (priklausančios Vilniaus miestui) įstatais ir nustatė, kad 230 straipsnio 1 dalies taikymo tikslu bendrovės direktorius buvo valstybės tarnautojas, net jei kyšio davėjas jo nelaikė valstybės tarnautoju.¹⁵ Būsimoje įvertinimuose reikėtų stebėti, ar VĮ darbuotojai yra priskiriami valstybės tarnautojams.

18. Konvencijos 3 komentaras reikalauja, kad būtų atskiras užsienio valstybės pareigūno apibrėžimas. Įstatymas XIII-391 (2017) pakeičia BK 2030 straipsnio 2 dalį taip, kad apibrėžiant, kas yra užsienio valstybės pareigūnas, nereikia atsižvelgti, „koks jo statusas pagal užsienio valstybės ar tarptautinės viešosios organizacijos teisės aktus“. Prieš pakeitimą Aukščiausiojo Teismo teismų praktika patvirtino, kad sprendami, ar asmuo turėtų būti laikomas valstybės tarnautoju ar jam prilygintu asmeniu, Lietuvos teismai turi išsamiai išanalizuoti atitinkamo asmens funkcijas, įgaliojimus ir kitus teisinio statuso aspektus.¹⁶ Toks požiūris neatitinka Konvencijoje nustatyto reikalavimo turėti atskirą apibrėžimą ir tai gali tapti didele kliūtimi užsienio valstybės pareigūnų papirkimo baudžiamajam persekiojimui ateityje, nes bus reikalaujama įrodyti atitinkamo užsienio valstybės pareigūno teisinį statusą. Būsimoje įvertinimuose reikėtų stebėti, kaip aiškinamas naujas atskiras 230 straipsnio 2 dalies užsienio valstybių pareigūnų apibrėžimo elementas.

1.1.7. jam pačiam ar trečiajam šaliai

19. 227 straipsnyje kyšio siūlymas trečiajam asmeniui yra laikomas baudžiamuoju nusikaltimu, o 230 straipsnio 4 dalyje kyšis apibrėžiamas kaip bet kokia asmeninė nauda „sau ar kitam asmeniui“. Savo atsakymuose Lietuva rėmėsi jurisprudencija, patvirtinančia atsakomybę už kyšius, sumokėtus tretiesiems asmenims, įskaitant juridinius asmenis (aptariamą atvejų tai buvo politinė partija).¹⁷

1.1.8. siekiant, kad pareigūnas atliktų ar susilaikytų nuo veiksmų, įeinančių į jo tarnybines pareigas

20. Konvencijos 1 straipsnio 4 dalies c punkte tarnybinių pareigų atlikimas apibrėžiamas kaip bet koks pasinaudojimas pareigūno padėtimi, nesvarbu, ar tai priklauso ar nepriklauso pareigūno lestinai kompetencijai. Lietuvos Baudžiamasis kodeksas daro skirtumą tarp kyšio valstybės tarnautojui už teisėtą „veikimą ar neveikimą vykdant įgaliojimus“ (227 straipsnio 1 dalis) ir kyšio valstybės tarnautojui už neteisėtą „veikimą ar neveikimą vykdant įgaliojimus“ (227 straipsnio 2 dalis). Įstatymas Nr. XIII-391 (2017) įveda naują 230 straipsnio 5 dalį, kuri „įgaliojimų vykdymą“ aktyvaus papirkimo atveju apibrėžia kaip bet kokią naudojimąsi valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens padėtimi, „nesvarbu, ar tai patenka į valstybės tarnautojui ar jam prilygintam asmeniui teisės aktais apibrėžtą įgaliojimų sritį, ar ne.“ Baudžiamojo kodekso komentare nustatyta, kad laikoma, jog aktyvaus papirkimo nusikaltimas buvo užbaigtas netgi tada, jei davęs kyšį asmuo suklydo dėl valstybės tarnautojo kompetencijos.¹⁸ Iki 230 straipsnio 5 dalies įsigaliojimo buvusi teismų praktika rodo, kad įgaliojimų vykdymas

¹⁵ Aukščiausiojo Teismo sprendimas byloje Nr. 2K-P-181/2008 (2008 m. spalio 28 d.)

¹⁶ „...valstybės tarnautojo ir jam prilyginto asmens sąvokos išaiškinamos vadovaujantis ir kitais teisės aktais, nustatančiais jų funkcijas, teises, pareigas ir įgaliojimus.“ (2008 m. spalio 28 d. Aukščiausiojo Teismo nutartis byloje Nr. 2K-P-181/2008).

¹⁷ 2012 m. gegužės 23 d. Panevėžio apygardos teismo nutartis byloje Nr. 1-71-1-00235-2008-0 (Lietuvos apeliacinis teismas ir Aukščiausiasis Teismas sprendimą paliko nepakeistą); 2011 m. liepos 1 d. Kauno apylinkės teismo nutartis byloje Nr. 1-07-1-00117-2007-7 (Lietuvos apeliacinis teismas ir Aukščiausiasis Teismas sprendimą paliko); 2013 m. gruodžio 20 d. Anykščių rajono apylinkės teismo nutartis byloje Nr. 1-07 00411-2010-8 (Lietuvos Apeliacinis teismas ir Aukščiausiasis Teismas sprendimą paliko nepakeistą).

¹⁸ Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso komentaras (III dalis). A. Abramavičius ir kt. Registrų centras, Vilnius. 94–95 p.

buvo aiškinamas siaurai ir verčia abejoti, ar 227 straipsnis būtų taikomas tuomet, kai kyšis yra duodamas už veikimą ar neveikimą, kuris nepriklauso pareigūno leistinai kompetencijai.¹⁹ Nors naujoji 230 straipsnio 5 dalis sprendžia šią problemą, būsimuose įvertinimuose reikėtų stebėti jos aiškinimą ir taikymą praktikoje.

1.1.9 / 1.1.10. kad, vykdant tarptautinį verslą, būtų pradėta ar išlaikyta ūkinė veikla ar kitas netinkamas privalumas

21. Lietuvoje aktyvaus papirkimo nusikaltimu laikomi bet kokios paskirties kyšiai, todėl tokiam nusikaltimui priskiriami ne vien tik kyšiai siekiant pradėti ir išlaikyti ūkinę veiklą ar kitą netinkamą privalumą vykdant tarptautinį verslą.

1.2. Bendrininkavimas

2.2. BK 24–26 straipsniai reglamentuoja bendrininkavimą ir bendrininkų atsakomybę. Bendrininkai skirstomi į vykdytojus, organizatorius, kurstytojus bei padėjėjus ir gali būti patraukti atsakomybėn remiantis tyčia. Šios bendrininkų kategorijos atitinka nustatytąsias Konvencijos 1 straipsnio 2 dalyje ir apima dalyvavimą organizuotose grupėse ar susivienijimuose. Aukščiausiasis Teismas svarstė bendrininkavimą nacionalinėje papirkimo byloje ir nurodė, kad net jei vienas iš bendrininkų dalyvauja ne visuose papirkimo „epizoduose“, tai nesumažina jo, kaip bendrininko, vaidmens.²⁰

1.3. Kėsinimasis ir organizavimas

23. Konvencijos 1 straipsnio 2 dalis reikalauja, kad kėsinimąsi papirkti užsienio valstybės pareigūną ar jo papirkimo organizavimą šalys laikytu lygiai tokiu pat nusikaltimu, kaip ir kėsinimąsi papirkti savo šalies valstybės pareigūną ar jo papirkimo organizavimą.

24. BK 22 straipsnis nusikaltimu laiko kėsinimąsi padaryti visas tyčines nusikalstamas veikas, nurodytas Baudžiamojo kodekso specialiojoje dalyje. Tai apima ir savo šalies bei užsienio valstybės pareigūno papirkimą. Tai yra kėsinimasis padaryti tyčinę nusikalstamą veiką, jeigu veika nebuvo baigta dėl nuo kaltininko valios nepriklausančių aplinkybių net ir tada, jei kaltininkas nesuvokia, jog jis veikos negali pabaigti todėl, kad kėsinasi į netinkamą objektą arba naudoja netinkamas priemones. Baudžiamojo kodekso komentaras nurodo, kad jei kyšio davėjas klaidingai pasiūlo kyšį asmeniui, kuriam netaikomas 230 straipsnyje nustatytas valstybės tarnautojo apibrėžimas, jo veiksmas bus kvalifikuojamas kaip kėsinimasis įvykdyti papirkimą.²¹ Bausmė už kėsinimąsi yra tokia pati, kaip ir už baigtą nusikaltimą, tačiau remiantis BK 62 straipsniu ji gali būti švelninama atsižvelgus į tam tikras aplinkybes, įskaitant nusikaltimo stadiją.

25. Lietuvos baudžiamosios teisenos sistemoje sąvokos „organizavimas“ nėra. Tačiau BK 25 straipsnio 2 dalyje pateikiamas bendrininkų grupės apibrėžimas, pagal kurį bendrininkų grupė yra tada, kai „bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje du ar daugiau asmenų susitaria nusikalstamą veiką daryti, tęsti ar užbaigti, jei bent du iš jų yra vykdytojai“. Be to, BK 21 straipsnis nusikaltimu laiko rengimąsi padaryti baudžiamąjį nusikaltimą, pavyzdžiui, priemonių ir įrankių suieškojimą ar pritaikymą, veikimo plano sudarymą, bendrininkų telkimą, tačiau tik sunkių ir labai sunkių nusikaltimų atveju, todėl šis straipsnis būtų taikomas tik papirkimams sunkinančiomis aplinkybėmis (t. y. jei kyšio dydis viršija 227 straipsnio 3 dalyje numatytą 9 415 EUR sumą).

1.4. Gynimasis

26. Gynimasis, kuris paprastai vadinamas „veiksminga atgaila“, numatytas BK 227 straipsnio 6 dalyje ir taikomas asmeniui, iš kurio valstybės tarnautojas reikalauja kyšio ir kuris per įmanomai trumpiausią laiką, net ne vėliau iki jo pripažinimo įtariamuoju, apie tai pranešė teisėsaugos institucijai. Remiantis 227 straipsnio 6 dalimi, kuri įsigaliojo 2015 m. lapkričio 26 d. šis gynimasis netaikomas užsienio valstybės pareigūnų papirkimo atveju.

27. Vadovaujantis BK 39 straipsniu kaltinamasis gali būti atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės, jeigu jis prisipažino priklausęs nusikalstamam susivienijimui ir aktyviai padėjo atskleisti organizuotos grupės ar nusikalstamo susivienijimo narių padarytas nusikalstamas veikas. BK 25 straipsnis nustato, kad „organizuota grupė“ yra tada, kai bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje du ar daugiau asmenų susitaria daryti kelis

¹⁹ Aukščiausiojo Teismo nutartis byloje Nr. 2K-P-181/2008 (2008 m. spalio 28 d.), nustatanti, kad kyšio davimas valstybės tarnautojui „ne už konkretų veikimą ar neveikimą vykdant įgaliojimus ... kvalifikuojamas kaip piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi (Baudžiamojo kodekso 228 straipsnis)“; nutartis byloje Nr. 2K-7-28(2009) (2009 m. vasario 10 d.), reikalaujanti, kad kyšio davėjas „konkrečiai nurodytų valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens įgaliojimų vykdymą“; nutartis byloje Nr. 2K 207/2013 (2013 m. gegužės 14 d.), konstatuojanti, jog „pakanka, kad tokie veiksmai būtų šio asmens tarnybinių galimybių ribose“.

²⁰ Aukščiausiojo Teismo nutartis byloje Nr. 2K-409/2014 (2014 m. spalio 21 d.).

²¹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras (III dalis). A Abramavičius ir kiti. Registrų centras, Vilnius. 94–95 p.

nusikaltimus arba vieną apysunkį, sunkų ar labai sunkų nusikaltimą ir kiekvienas grupės narys, darydamas nusikaltimą, atlieka tam tikrą užduotį ar turi skirtingą vaidmenį. Ši nuostata netaikoma minėtos grupės ar susivienijimo organizatoriui ar vadovui. Lietuva patvirtina, kad ši nuostata gali būti taikoma užsienio pareigūnų papirkimo atvejais, todėl kyla susirūpinimas, kad į organizuoto papirkimo schemas įtraukti asmenys galėtų išvengti atsakomybės, prisipažindami dalyvavę ir padėdami tyrimui. Teoriškai tai galėtų būti naudojama kaip alternatyva neseniai panaikintai „veiksmingai atgailai“. Tai, koku mastu toks gynimasis yra taikomas, turėtų būti atidžiai stebima atliekant Lietuvos 2-ojo etapo vertinimą.

28. BK 38 straipsnyje numatyta, kad asmuo, padaręs baudžiamąjį nusižengimą, neatsargų arba nesunkų ar apysunkį tyčinį nusikaltimą, gali būti teismo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės, jeigu prisipažino padaręs nusikalstamą veiką, savu noru atlygino ar pašalino fiziniam ar juridiniam asmeniui padarytą žalą arba susitarė dėl šios žalos atlyginimo ar pašalinimo, arba susitakė su nukentėjusiu asmeniu arba juridinio asmens ar valstybės institucijos atstovu, ir yra pagrindo manyti, kad jis nedarys naujų nusikalstamų veikų. Todėl jis gali būti taikomas visoms aktyvaus papirkimo nusikaltimo kategorijoms, išskyrus BK 227 straipsnio 3 dalyje minėtą sunkų papirkimo nusikaltimą (jei kyšio vertė didesnė kaip 9415 EUR). Susitarimą dėl atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės nuostatų ir sąlygų, įskaitant žalos atlyginimo procedūrą, turi patvirtinti teismas, o asmuo jo turi laikytis vienerius metus, nes antraip teismas gali panaikinti savo sprendimą ir spręsti dėl asmens patraukimo baudžiamojon atsakomybėn. Susitarimų dėl atleidimo nuo atsakomybės paskelbimas priklauso nuo to, ar susitariama bylos nagrinėjimo etapu (tokiu atveju susitarimą patvirtina teismas ir yra paskelbiamas teismo sprendimas), ar ikiteisminio tyrimo etapu (tokiu atveju susitarimą patvirtina ikiteisminio tyrimo teisėjas, o susitarimas nėra skelbiamas). Ši nuostata panaši į susitarimą dėl baudžiamojo persekiojimo atidėjimo ir potencialiai gali būti naudojama užsienio pareigūnų papirkimo atvejais. Jos taikymas turėtų būti išsamiai išnagrinėtas 2-uoju etapu.

29. Bendrieji gynimosi argumentus, kurie galioja visiems Baudžiamajame kodekse minėtiems nusižengimams, yra nurodyti BK 28–35 straipsniuose ir aprėpia su profesinių pareigų vykdymu, būtinuoju reikalingumu ar pateisinama profesine ar ūkine rizika susijusius bendruosius gynimosi argumentus. Nors Lietuva tvirtina, kad nė vienas iš jų negalėtų būti taikomas papirkimui pateisinti, kuris savaime yra neteisėtas, priklausomai nuo aplinkybių, užsienio pareigūno papirkimo byloje kaltinamojo gynėjas galėtų naudoti bet kurį iš minėtų gynimosi argumentų. Galimas jų taikymas papirkimo byloje turėtų būti stebimas 2 etapu. Remiantis BK 23 straipsnio 3 dalimi, *organizatorius ar kurstytojas* atleidžiamas nuo atsakomybės, jeigu jis ėmėsi visų nuo jo priklausančių priemonių, kad bendrininkai nepadarėtų nusikalstamos veikos, ir ta veika nebuvo padaryta ar neatsirado jos padarinių. Ta pati nuostata atleidžia nuo atsakomybės padėjėją, jeigu jis savo noru atsisakė dalyvauti nusikalstamoje veikoje, apie tai pranešė kitiems bendrininkams ar teisėsaugos institucijoms ir ta veika nebuvo padaryta arba ji padaryta be jo pagalbos. Jei asmuo bandė savo noru atsisakyti pabaigti nusikaltimą, bet padarinių nepavyko išvengti, jam taikoma atsakomybė, tačiau vadovaujantis BK 59 straipsniu bausmė gali būti švelninama. Remiantis šia nuostata, bausmė gali būti švelninama, jei asmuo, paprašęs tarpininko perduoti kyšį užsienio valstybės pareigūnui, ėmėsi visų priemonių, kad tarpininkas kyšio neperduotų, tačiau tarpininkas vis tiek perdavė kyšį užsienio valstybės pareigūnui. Reikėtų stebėti, kaip šie dalykai vyksta praktiškai.

2. 2 straipsnis. Juridinių asmenų atsakomybė

30. Konvencijos 2 straipsnis reikalauja, kad kiekviena Šalis imtųsi „būtinų priemonių juridinių asmenų atsakomybei už užsienio pareigūno papirkinėjimą nustatyti“. Lietuvos Baudžiamojo kodekso 20 straipsnis nustato „juridinių asmenų“ atsakomybę už užsienio valstybės pareigūnų papirkimą ir kitus susijusius nusikaltimus, įskaitant savo šalies valstybės tarnautojų papirkimą, kontrabandą ir pinigų plovimą.

2.1. Juridiniai asmenys, kuriems taikoma atsakomybė

31. Baudžiamajame kodekse nėra pateiktas „juridinio asmens“ apibrėžimas. Tačiau Konstitucinis Teismas svarstė juridinio asmens atsakomybės nuostatas ir nustatė, kad ši sąvoka turi būti aiškinama remiantis galiojančiais įstatymais, reglamentuojančiais juridinių asmenų formavimą.²² Tokiems įstatymams priskiriamas Civilinis kodeksas, kuriame nurodoma, jog „juridinis asmuo“ yra įmonė ar organizacija, kuri gali savo vardu įgyti teises bei pareigas ir stoti prieš teismą.²³ Toliau Civilinis kodeksas išskiria viešuosius ir privačiuosius asmenis bei

²² Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, byla Nr. 34/2008-36/2008-40/2008-1/2009-4/2009-5/2009-6/2009-7/2009-9/2009-12/2009-13/2009-14/2009-17/2009-18/2009-19/2009-20/2009-22/2009 (anglų kalba galima rasti: <http://lrkt.lt/en/courtacts/search/170/ta1236/content>).

²³ Civilinio kodekso 2.33 straipsnio 1 dalis.

nurodo, kad privatieji juridiniai asmenys yra juridiniai asmenys, kurių tikslas – tenkinti privačius interesus, o viešieji juridiniai asmenys yra „valstybės ar savivaldybės, jų institucijų arba kitų asmenų, nesiekiančių naudoti sau, įsteigti juridiniai asmenys, kurių tikslas – tenkinti viešuosius interesus (valstybės ir savivaldybės įmonės, valstybės ir savivaldybės įstaigos, viešosios įstaigos, religinės bendruomenės ir t.t. interesus)“.²⁴ Lietuvoje reikalaujama, kad visi juridiniai asmenys būtų įregistruoti Registrų centre ir nuo įregistravimo jame momento laikomi įsteigtais juridiniais asmenimis.²⁵ Lietuvoje nustatyta, kad turi būti įregistruotos visos įmonės ir nepelno organizacijos.

2.1.1. Tam tikroms valstybės institucijoms netaikoma juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė

32. Baudžiamąjį kodekso 20 straipsnio 6 dalis numato, kad baudžiamoji atsakomybė netaikoma „valstybei, savivaldybei, valstybės ir savivaldybės institucijai ir įstaigai bei tarptautinei viešajai organizacijai“. Įstatymu Nr. XIII-391 (2017) pakeista 20 straipsnio 6 dalis, kuri paaiškina, kad „valstybės ir savivaldybės institucijomis ir įstaigomis nelaikomos ir pagal šį kodeksą atsako valstybės ir savivaldybės įmonės, taip pat viešosios įstaigos, kurių savininkė ar dalininkė yra valstybė ar savivaldybė, ir akcinės bendrovės bei uždarnosios akcinės bendrovės, kurių visos akcijos ar jų dalis nuosavybės teise priklauso valstybei ar savivaldybei.“ Tai atitinka Konvencijos 1 straipsnio 4 dalį, kuri reikalauja, kad valstybei priklausančioms ir jos kontroliuojamoms įmonėms (VĮ) būtų taikomi kovos su užsienio pareigūnų papirkimu įstatymai. Šiuo metu Lietuvoje yra 118 įvairių juridinių formų valstybės įmonių. Keturiasdešimt yra „juridiniai asmenimis tapusios“ akcinės bendrovės, o 78, įskaitant daugelį Lietuvos VĮ, yra „įstatymu nustatytos“ valstybės įmonės. Lietuvos valdžios institucijos imasi priemonių, kas nė viena VĮ nebūtų apkaltinta padariusi nusikaltimą pagal Baudžiamąjį kodekso 20 straipsnį. Lietuvos 2 etapo vertinimo kontekste Darbo grupė turėtų stebėti pakeitimų, numatančių juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės išimtis pagal BK 20 straipsnio 6 dalį, aiškinimą ir praktinį taikymą.

2.2. Atsakomybės kriterijus

2.2.1. Fizinio asmens įgaliojimų lygmuo

33. Konvencijos šalys privalo atitikti juridinio asmens atsakomybės už užsienio valstybės pareigūnų papirkimą kriterijų, kuris yra nurodytas 2009 m. Rekomendacijoje dėl tolesnės kovos su užsienio valstybės pareigūnų papirkimu tarptautiniuose verslo sandoriuose (toliau tekste – 2009 m. Rekomendacija).²⁶ Lietuva patvirtino 2009 m. Rekomendacijoje nurodytą b požiūrį, pagal kurį asmuo, einantis aukščiausias vadovaujančias pareigas, turi a) įvykdyti užsienio valstybės pareigūno papirkimą, b) nurodyti žemesnes pareigas einančiam asmeniui įvykdyti arba jam leisti įvykdyti užsienio valstybės pareigūno papirkimą, arba c) nesustabdyti tokių šio asmens veiksmų.²⁷

a) Juridinio asmens atsakomybė, priklausanti nuo vadovaujančio asmens sumokėto kyšio

34. Remiantis BK 20 straipsnio 2 dalimi, juridiniai asmenys *atsako* už savarankiškai arba juridinio asmens vardu veikiančio fizinio asmens padarytas veikas, jei toks asmuo i) eina „vadovaujančias pareigas“ ir ii) padaro nusikalstamą veiką „juridinio asmens naudai arba interesais“.

35. i) *Vadovaujančios pareigos*. 20 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad asmuo, einantis „vadovaujančias pareigas“, privalo turėti teisę atstovauti juridiniam asmeniui, priimti sprendimus juridinio asmens vardu arba kontroliuoti juridinio asmens veiklą. Nors jokios teismo praktikos dėl sąvokos „vadovaujančios pareigos“ aiškinimo nėra, tačiau patys teisės aktai aiškiai nurodo ir apima labai įvairius asmenis, organizacijoje atliekančius vadovaujančius vaidmenis.

36. ii) *Juridinio asmens naudai arba interesais*. Aukščiausiasis Teismas plačiai aiškino šią sąvoką, nagrinėjant bylą taikydamas juridinių asmenų, kurie nepadarė aktyvaus papirkimo nusikaltimo, apimančio materialią naudą ar nematerialų tikslą, kurį juridinis asmuo pripažįsta arba kuriuo jis yra suinteresuotas, įskaitant galimų nuostolių vengimą, atsakomybę.²⁸ Teismas nurodo, kad juridinis asmuo turi „pripažinti naudą“ arba turi būti suinteresuotas pasekmėmis, kurios atsiranda padariusi nusikaltimą. Teismas numato, kad šia prasme „intereso“ sąvoka yra platesnė nei „naudos“ sąvoka ir gali apimti pastarąją.

²⁴ Civilinio kodekso 2.34 straipsnis.

²⁵ Civilinio kodekso 2.62 ir 2.63 straipsnis.

²⁶ 2009 m. Rekomendacija dėl tolesnės kovos su užsienio valstybės pareigūnų papirkimu tarptautiniuose verslo sandoriuose. [C(2009)159/REV1/FINAL].

²⁷ BK 20 straipsnio 2 ir 3 dalys.

²⁸ Aukščiausiojo Teismo nutartis byloje Nr. 2K-620-677/2015 (2015 m. gruodžio 22 d.).

37. Teismo nutartys kelia potencialų susirūpinimą. Nors Teismas pareiškė, kad nesvarbu, ar juridinis asmuo iš nusikaltimo *faktiškai* gavo kokią nors naudą ar interesą, – juridiniai asmenys turi bent jau teoriškai turėti galimybę gauti naudą. Jei toks pat aiškinimas būtų taikomas užsienio pareigūnų papirkimo byloje, jis sumenkintų formalų papirkimo nusikaltimo pobūdį, kuris nepriklauso nuo kyšio rezultato. Reikalaujant, kad kyšiai būtų mokami bendrovės naudai ar interesams, gali būti, kad asmuo galės išvengti atsakomybės už sumokėtus kyšius, jei realiai nėra galimybės, jog atsilyginant galėtų būti suteiktos palankios sąlygos. Antra, Teismas numato, kad bendrovė „turi pripažinti naudą“. Lietuva mano, kad „pripažinimas“ turėtų būti suprantamas bendraja prasme ir kad juridinis asmuo turėtų paprasčiausiai žinoti, jog vadovaujantis asmuo atlieka neteisėtą veiksmą jo vardu ir jo naudai, kurį Lietuvos tvirtinimu, galima įvertinti analizuojant juridinio asmens struktūrą ir veiklą. Be to, 20 straipsnio 2 dalis taiko „juridinio asmens naudai arba jos interesams“ normą, o 20 straipsnio 3 dalis ir 20 straipsnio 4 dalyje kalbama tik apie „naudą“. Todėl kalbant apie juridinio asmens atsakomybę už veiką, kuri buvo padaryta dėl nepakankamos priežiūros ar kontrolės (20 straipsnio 3 dalis), ir kitų juridinių asmenų, kuriuos kontroliuoja arba kuriems atstovauja aptariamoji bendrovė, padarytas veikas, įrodymo kriterijai yra aukštesni. Kalbant apie 20 straipsnio 2 dalies reikalavimą įrodyti, kad kyšiai buvo mokėti bendrovės intereso labui, bendrovės gali išvengti atsakomybės teigdamos, kad kyšio davėjas yra „sukčius darbuotojas“, veikiantis priešingai bendrovės interesams, ir kad bendrovė iš esmės yra papirkimo auka. Tai labai apsunkina baudžiamąjį persekiojimą ir reikalauja daugiau nei Konvencijos 2 straipsnis.

38. Kita Aukščiausiojo Teismo nutartis kelia dar vieną susirūpinimą dėl juridinio asmens gautos naudos. Šiuo atveju Teismas nustatė, kad nepakanka sudaryti sąlygas nusikalstamai veikai juridinio asmens naudai ar interesais, ir kad kartu reikia nustatyti, jog „savininkas (akcininkai) žinojo ... skatino ar sudarė sąlygas tokios nusikalstamos veikos padarymui“.²⁹ Padaryta išvada, kad nesant minėto ryšio, juridinis asmuo negali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn. Naujesnė Aukščiausiojo Teismo byla rodo, kad gali būti, kad šiam ryšiui nustatyti pakaks vien tik akcininkų nesidomėjimo ar abejingumo vadovaujančias pareigas einančio asmens veiklai.³⁰ Nors šis klausimas niekada nebuvo nagrinėjamas papirkimo byloje, bet koks reikalavimas, susijęs su akcininkų įtraukimu į nusižengimą, viršytų Konvencijos reikalavimus, ypač jei būtų taikomas didesnėms įmonėms, kuriose yra daug akcininkų, nepriklausančių bendrovės vadovybei. Todėl Teismo aiškinimas „juridinio asmens naudai arba interesams“ turėtų būti stebimas atliekant būsimus vertinimus.

b) Juridinio asmens atsakomybė, kuomet vadovaujančias pareigas einantis asmuo nurodo, leidžia arba nesustabdo darbuotojo ar įgalioto atstovo nuo papirkimo vykdymo

39. Remiantis 20 straipsnio 3 dalimi, juridinis asmuo gali būti laikomas atsakingu, jeigu nusikalstamą veiką juridinio asmens naudai padarė juridinio asmens „darbuotojas ar įgaliotas atstovas“ dėl vadovaujančias pareigas einančio asmens „nepakankamos priežiūros arba kontrolės“. 2009 m. Konstitucinio Teismo nutartyje nurodoma, kad Teismas, nustatydamas atsakomybę pagal šią nuostatą, turi išnagrinėti nepakankamos priežiūros arba kontrolės pobūdį ir kokią įtaką tai turėjo nusikaltimui: ar vadovaujančias pareigas einančio asmens nepakankama priežiūra arba kontrolė buvo sąmoninga, tyčinė ar dėl aplaidumo, arba ar vadovaujančias pareigas einančio asmens nesirūpinimas nulėmė arba paskatino nusikaltimo padarymą.³¹

40. 2016 m. lapkričio 17 d. įsigalioję 20 straipsnio 3 dalies pakeitimai apima ir situacijas, kai minėtas vadovaujančias pareigas einantis asmuo *nurodo arba leidžia* darbuotojui ar įgaliotam atstovui padaryti nusikalstamą veiką. Ši veika irgi turi būti padaroma juridinio asmens naudai. Darbo grupė turėtų stebėti šios naujos atsakomybės formos taikymą formuojamoje teismų praktikoje.

41. Nors su sąvokomis „darbuotojas“ ar „įgaliotas atstovas“ susijusios teismų praktikos nėra, Konstitucinis Teismas pateikė oficialų išaiškinimą, nurodydamas, kad sąvokos „įgaliotas atstovas“ apibrėžtis turėtų atsižvelgti į Civilinio kodekso nuostatas, apibrėžiančias atstovavimą pagal sutartį, apimančią visus asmenis, kurie su juridiniu asmeniu yra susiję darbo santykiais, ir įtraukiantį asmenis (fizinis ir juridinius), kurie su juridiniu asmeniu yra susiję sutartimi, suteikiančia tam asmeniui teisę veikti juridinio asmens vardu.³² Tuos nuostatos apima ir agentūrinius santykius, kurie pagrįsti sutartimi, įstatymu, teismo sprendimu arba administraciniu aktu, tačiau jos aiškiai neapėmia asmenų, „kurie veikia savo vardu, nors ir dėl kito asmens interesų (prekybos tarpininkai ir kt.)“. Pardavimo atstovai ir kiti asmenys agentūrinio tipo santykiuose vaidina svarbų vaidmenį užsitikrinant sutartis,

²⁹ Aukščiausiojo Teismo nutartis byloje Nr. 2K-P-95/2012 (2012 m. sausio 10 d.).

³⁰ Aukščiausiojo Teismo nutartis byloje Nr. 2K-7-28-303/2017 (2017 m. sausio mėn.).

³¹ 2009 m. birželio 8 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutartis (anglų kalba galima rasti čia: lrkt.lt/en/court-acts/search/170/ta1236/content)

³² CK 2.132, 2.137 ir 2.176 straipsniai.

ypač tarptautinių komercinių santykių srityje, todėl kyla didelė užsienio valstybės tarnautojų papirkimo rizika. Jei nebūtų laikoma, kad formuojant juridinio asmens atsakomybės santykius jie atstovauja juridiniam asmeniui, atsirastų didelė spraga išsisukti nuo atsakomybės. Praktinis sąvokos „įgaliotas asmuo“ aiškinimas įvedant juridinių asmenų atsakomybę pagal 20 straipsnio 3 dalį turėtų būti stebimas 2 etapo metu.³³

2.2.3. *Prievolė įrodyti*

42. Lietuvos baudžiamajame procese taikoma nekaltumo prezumpcija.³⁴ Lietuva nurodo, kad prievolė įrodyti taikoma kaltinančiajai šaliai, kuri turi įrodyti nusikalstamos veikos elementus, o juridinės atsakomybės už užsienio valstybės pareigūnų papirkimą atveju tai gali reikšti būtinumą įrodyti, kad vadovaujančias pareigas užimantis asmuo nesiėmė prevencinių veiksmų neleisti darbuotojui ar įgaliotam atstovui atlikti papirkimo veiksmus.

2.2.4. *Papirkimas per tarpininkus*

43. 2009 m. Rekomendacijos I.C priede nurodoma, kad juridinis asmuo negali išvengti atsakomybės, papirkdamas užsienio valstybės pareigūną per tarpininkus, įskaitant susijusius juridinius asmenis.

44. Užsienio valstybės pareigūnų papirkimo nusikaltimu Lietuva aiškiai laiko visus papirkimo veiksmus, kurie atliekami per tarpininkus (žr. 1.1.5 dalį). Todėl, jei yra kitos sąlygos juridinio asmens atsakomybei, bus nesvarbu, ar kyšį davęs fizinis asmuo šį veiksma atliko per tarpininką. Be to, siekdama užtikrinti, kad patronuojančiosios bendrovės neišvengtų baudžiamosios atsakomybės už patronuojamųjų bendrovių padarytą nusikalstamą veiką, Lietuva neseniai iš dalies pakeitė Baudžiamojo kodekso 20 straipsnį. Naujoji nuostata taikoma esant situacijai, kai asmuo, einantis vadovaujančias pareigas viename juridiniame asmenyje („A“), nurodo, leidžia arba nesiima prevencinių veiksmų neleisti jo „kontroliuojamam ar atstovaujamam“ kitam juridiniam asmeniui (juridinis asmuo „B“) padaryti nusikalstamą veiką.³⁵ Lietuva nurodo, kad nustatyti, ar juridinis asmuo „A“ „kontroliuoja ar atstovauja“ juridiniam asmeniui „B“, turės teismas, tačiau pagal Lietuvos įstatymus sąvoka „kontroliuoja“ paprastai reikalauja, kad viena bendrovė darytų įtaką kitai bendrovei (pvz., turėdama balsavimo teisių daugumą).³⁶ Lietuva teigia, kad įvairių formų sutartinis atstovavimas yra pakankamas įrodymas, kad viena bendrovė atstovavo kitai. Be to, nurodoma, jog tam, kad atsakomybė tektų juridiniam asmeniui „A“, Lietuvai nereikia patraukti baudžiamojon atsakomybėn ar apkaltinti juridinį asmenį „B“, tačiau ji privalo gebėti nustatyti juridinio asmens „B“ atsakomybės išankstines sąlygas. Kaip ir kitų juridinio asmens atsakomybės formų atveju, nusikalstama veika turi būti padaroma juridinio asmens „A“ naudai. Taigi, kyla tos pačios problemos dėl to, kaip šią frazę aiškina teismas.

2.3. *Procesiniai veiksmai juridinių asmenų atžvilgiu*

2.3.1. *Atsakomybės taikymas juridiniams asmenims, netaikant baudžiamojo persekiojimo ar apkaltinamojo nuosprendžio fiziniam (-ams) asmeniui (-ims)*

45. Konvencijos šalys privalo užtikrinti, kad apkaltinamasis nuosprendis fiziniam asmeniui ar fizinio asmens baudžiamasis persekiojimas nebūtų išankstinė sąlyga taikyti atsakomybę juridiniam asmeniui už užsienio valstybės pareigūnų papirkimą (2009 m. Rekomendacijos I.B priedas).

46. 2016 m. padaryti Baudžiamojo kodekso ir Baudžiamojo proceso kodekso (toliau tekste – BPK) pakeitimai aiškiai rodo, kad juridiniams asmenims gali būti taikoma atsakomybė už nusikalstamą veiką nepriklausomai nuo to, ar fiziniam asmeniui yra taikomas baudžiamasis persekiojimas, apkaltinamasis nuosprendis, fizinis asmuo yra išteisinamas ar atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės dėl kitų priežasčių (pvz., mirties, psichikos ligos, imuniteto ar apkaltinamojo nuosprendžio kitoje valstybėje).³⁷ Numatydami juridinio asmens atsakomybės taikymą ten, kur neįmanoma nustatyti nusikalstamą veiką atlikusio (-ių) fizinio (-ių) asmens (-ų), tačiau galima pagrįstai manyti, kad vienas arba keli su juridiniu asmeniu susiję asmenys savarankiškai arba kartu padarė nusikalstamą veiką, Lietuvos įstatymai dabar žengia žingsnį dar toliau (reikalaudami daugiau nei nustatyta pagal Konvencijos reikalavimus). Pagrindiniai vertintojai giria Lietuvą už priemones, kurių ji ėmėsi, siekdama pataisyti buvusius šios nuostatos trūkumus.

47. Lietuva sėkmingai traukdavo juridinius asmenis atsakomybėn už įvairius nusikaltimus. Remdamosi Baudžiamuoju kodeksu, laikotarpiu nuo 2011 m. iki 2015 m. atitinkamos institucijos atliko 273 ikiteisminius

³³ Ten pat.

³⁴ Konstitucijos 31 straipsnis ir BPK 44 straipsnio 6 dalis.

³⁵ BK 20 straipsnio 4 dalis.

³⁶ Konkurencijos įstatymo 2 straipsnio 8 dalis, Akcinių bendrovių įstatymo 5 straipsnis, Finansų įstaigų įstatymo 2 straipsnio 22 ir 31 dalys.

³⁷ Baudžiamojo kodekso 20 straipsnio 5 dalis ir BPK 387 straipsnio 3 dalis, įsigaliojusi 2016 m. lapkričio 17 d.

tyrimus, 243 persekiojimus baudžiamąja tvarka ir 170 juridinių asmenų nuteisė už nusikalstamas veikas.³⁸ Nuo 2013 m. iki 2015 m. devyni juridiniai asmenys buvo patraukti atsakomybėn už su korupcija susijusias nusikalstamas veikas (papirkimą ir piktnaudžiavimą tarnybine padėtimi), o dar 77 – už ekonominius nusikaltimus. Pagrindiniams vertintojams teikia vilčių Lietuvos gebėjimas įgyvendinti savo įstatymus dėl juridinių asmenų atsakomybės už nusikalstamas veikas, susijusias su korupcija. Siekdama įsitikinti, kad Lietuva gali tai veiksmingai įgyvendinti savo šalies ir užsienio valstybės pareigūnų aktyvaus papirkimo nusikaltimų atveju, Lietuvos 2-ojo etapo įvertinimo metu Darbo grupė turėtų stebėti teismų praktiką.

3. 3 straipsnis. Bausmės

48. Konvencijos 3 straipsnio 1 dalis reikalauja, kad už užsienio valstybės pareigūnų papirkimą Šalys baustų „veiksmingomis, proporcingomis ir atgrasančiomis kriminalinėmis bausmėmis“, atitinkančiomis bausmes, kurias Šalys taiko už savo valstybės tarnautojų papirkinėjimą. Rengiant šio dokumento projektą, už užsienio valstybės pareigūno papirkimą Lietuvoje dar nebuvo patrauktas baudžiamojon atsakomybėn ar nubaustas nė vienas fizinis ar juridinis asmuo.

3.1. Pagrindinės bausmės už savo šalies ir užsienio valstybės pareigūnų papirkimą

3.1.1. Fiziniam asmeniui taikomos bausmės

49. Remiantis BK 227 straipsniu, už aktyvaus papirkimo nusikaltimą baudžiama maksimalia bausme, priklausomai nuo papirkimo pobūdžio. Už papirkimą siekiant *teisėto* veiksmo arba neveikimo (t. y. veiksmų, kuriuos pareigūnas yra įgaliotas teisėtai atlikti) baudžiama bausme, laisvės apribojimu, areštu arba laisvės atėmimu iki ketverių metų (227 straipsnio 1 dalis). Už papirkimą siekiant *neteisėtų* veiksmų arba neveikimo baudžiama bausme, laisvės apribojimu, areštu arba laisvės atėmimu iki penkerių metų (227 straipsnio 2 dalis). Mažesnės negu 1 MGL (37,66 EUR) vertės kyšis yra laikomas baudžiamuoju nusižengimu, už kurį baudžiama bausme, laisvės apribojimu arba areštu.

50. Didesnės negu 250 MGL (9 415 EUR)³⁹ vertės kyšis yra laikomas sunkiu nusikaltimu, už kurį baudžiama tik laisvės atėmimu iki septynerių metų. Baudos nėra taikomos. Remiantis BK 75 straipsniu, laisvės atėmimo bausmės vykdymas gali būti atidėtas, jeigu teismas nusprendžia, kad yra pakankamas pagrindas manyti, jog bausmės tikslai bus pasiekti realiai neatliekant bausmės. Lietuva paaiškina, kad laisvės atėmimo bausmė gali būti pakeista bauda remiantis BK 62 straipsniu, kuris numato galimybę skirti švelnesnę nei įstatymo numatyta bausmę tuo atveju, jeigu nusikalstamą veiką padaręs asmuo pats savo noru pranešė apie šią veiką ir bendradarbiauja su teisėsauga. Be to, pagal 54 straipsnio 3 dalį teismas gali skirti švelnesnės bausmės, priklausomai nuo bylos aplinkybių ir atsižvelgdamas į padarytos veikos motyvus bei tikslus. Praktiškai laisvės atėmimo bausmė buvo pakeista bauda su papirkimu susijusioje byloje už valstybės tarnautojų veiksmus ar neveikimą pagal 227 straipsnio 2 dalį, kuris numato baudą arba laisvės atėmimą.⁴⁰ Neaišku, ar ir kaip 54 straipsnio 3 dalis buvo pritaikyta pakeičiant laisvės atėmimo bausmę bausme už nusižengimus, kurių atveju nėra numatyta kitokia bausmė (pvz., 227 straipsnio 3 dalis – sunkus papirkimo nusikaltimas).

51. Laikantis Konvencijos reikalavimų, tokia pat bausmė taikoma ir už savo šalies, ir už užsienio valstybės pareigūnų papirkimą. Tačiau įdomu tai, kad baudos taikomos visoms savo šalies ir užsienio valstybės pareigūnų papirkimo nusikaltimų kategorijoms, išskyrus sunkią nusikaltimo formą, už kurią vienintelė bausmė yra septynerių metų laisvės atėmimas (žr. 7.1 dalį). Lietuva atkreipė dėmesį į tai, kad Baudžiamojo kodekso bausmių sistema yra pagrįsta bendrąja taisykle, jog už sunkius ir labai sunkius nusikaltimus vienintelė galima bausmė yra laisvės atėmimas. Lietuva teigia, kad jei už sunkios formos papirkimo nusikaltimą laisvės atėmimo bausmę būtų galima pakeisti bauda, visuomenė tai traktuotų kaip korumpuotų valstybės tarnautojų ir verslininkų galimybę išvengti bausmės. Kita vertus, jei būtų leidžiama bauda ir laisvės atėmimas, tai galėtų būti laikoma žingsniu atgal į sovietinį Baudžiamąjį kodeksą, kuriame buvo numatyta pagrindinių ir papildomų bausmių už kiekvieną nusikaltimą sistemą ir kuris buvo plačiai kritikuojamas. Nuo 2013 m. trys asmenys buvo apkaltinti padarę sunkius papirkimo nusikaltimus. Skirtos bausmės – nuo vienerių iki trejų metų laisvės atėmimas už kyšius nuo 12 000

³⁸ Vidaus reikalų ministerijos ir Nacionalinės teismų administracijos pateikti statistiniai duomenys.

³⁹ MGL – tai minimalusis gyvenimo lygis. Socialinės apsaugos išmokų atskaitos rodiklių ir bazinio bausmių bei nuobaudų dydžio nustatymo įstatymas nurodo, kad baudų už baudžiamuosius nusikaltimus dydis turi būti apskaičiuojamas MGL dydžiais. Dabartinė 1 MGL (37,66 EUR) vertė patvirtinta 2014 m. rugsėjo 10 d. Vyriausybės nutarimu Nr. 924.

⁴⁰ Byloje Nr. 1A-27-202/2017 Apeliacinis teismas taikė BK 54 straipsnio 3 dalį ir vietoj laisvės atėmimo bausmės skyrė baudą asmeniui, apkaltintam pagal BK 227 straipsnio 2 dalį. Apeliacinis teismas atsižvelgė į bylos nagrinėjimo trukmę, apkaltinto asmens sveikatos būklę ir jo šeimos padėtį.

EUR iki 16 000 EUR. Palyginimui: pinigų plovimas priskiriamas tokiai pat nusikaltimų kategorijai, kaip ir sunkūs užsienio pareigūnų papirkimo nusikaltimai, ir už jį skiriama bauda (fiziniams asmenims daugiausia 56 490 EUR) arba septynerių metų laisvės atėmimo bausmė. Atsižvelgiant į tarptautinių verslo sandorių (ypač susijusių su viešaisiais pirkimais) sumas, daugumoje užsienio valstybės pareigūnų papirkimo atveju kyšiai viršija sunkiam nusikaltimui nustatytą 9 415 EUR ribą. Nors kyšio ir įplaukų už duotą kyšį konfiskavimas yra privalomas, tai, kad šios nusikaltimo kategorijos atveju kaip alternatyvą septynerių metų laisvės atėmimui teismas negali skirti baudos, gali sukelti problemų, ypač jei teismas nuspręstų bausmės vykdymą atidėti. Lietuvos 2-ojo etapo įvertinimo metu darbo grupė turėtų stebėti, kaip bausmės yra taikomos praktikoje, siekiant užtikrinti, kad jos būtų „veiksmingos, proporcingos ir atgrasančios“.

52. Remiantis BK 42 straipsnio 3 dalimi, „asmeniui, padariusiam vieną nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą, gali būti skiriama tik viena bausmė“. Turto konfiskavimas laikomas ne bausme, o baudžiamąja sankcija, kurią galima taikyti kartu su bausme (nepaisant bausmės griežtumo ar Teismo sprendimo taikyti švelnesnę bausmę remiantis BK 62 straipsniu) bei tais atvejais, jei remiantis BK 38 straipsniu asmuo yra atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės. Vienintelės aplinkybės, kurioms esant bausmės galima sumuoti, būtų tada, jei kaltinamasis būtų apkaltintas padaręs ne mažiau kaip du nusikaltimus. 42 straipsnio 6 dalis numato, kad gali būti skiriamos dvi bausmės, jei vienu metu padarytos kelios nusikalstamos veikos (63 straipsnis) arba jei neatlikus bausmės padaryta nauja nusikalstama veika (64 straipsnis).⁴¹ Lietuva patvirtina, kad konfiskavimas yra privalomas tais atvejais, kai yra nustatomos nusikaltimo priemonės ir įplaukos (žr. 3.4.2 dalį).

53. BK 53 straipsnyje nustatytos baudos yra skaičiuojamos MGL. Maksimalus dydis už įvairių kategorijų nusikaltimus svyruoja nuo 150 MGL už baudžiamąjį nusižengimą (nusikaltimus, baudžiamus netaikant laisvės atėmimo bausmės) iki 1 500 MGL už sunkius nusikaltimus (baudžiamus laisvės atėmimu nuo 3 iki 10 metų).⁴² Baudos, kurios taikomos už BK 227 straipsnyje numatytas įvairias papirkimo nusikaltimų kategorijas, nurodytos toliau pateiktoje lentelėje.

1 lentelė. Maksimali baudžiamojo poveikio priemonė už papirkimą (227 straipsnis)

Bausmės	227 straipsnio 1 dalis („už pageidaujamą teisėtą veikimą ar neveikimą“)	227 straipsnio 2 dalis („už pageidaujamą neteisėtą veikimą ar neveikimą“)	227 straipsnio 3 dalis („sunkus papirkimo nusikaltimas“)	227 straipsnio 4 dalis („baudžiamasis nusižengimas“)
Nusikaltimo kategorija (BK 11 straipsnis)	Apysunkis nusikaltimas	Apysunkis nusikaltimas	Sunkus nusikaltimas	Baudžiamasis nusižengimas
Maksimalus laisvės atėmimas	4 metai	5 metai	7 metai	-
Maksimalus areštas	90 parų	90 parų	-	45 paros

⁴¹ 42 straipsnio 6 dalis numato, kad, remiantis 67, 68, 68¹, 68², 72, 72¹, 72² ir 72³ straipsniais, kartu su pagrindine bausme gali būti skiriamos viena ar daugiau šių bausmių: uždraudimas naudotis specialia teise, viešųjų teisių atėmimas, teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimas, turto konfiskavimas, įpareigojimas gyventi skyriumi nuo nukentėjusio asmens ir (arba) nesiartinti prie nukentėjusio asmens arčiau nei [sic] nustatytu atstumu, dalyvavimas smurtinį elgesį keičiančiose programose, išplėstinis turto konfiskavimas.

⁴² BK 47 straipsnyje nurodomi baudų dydžiai; BK 11 ir 12 straipsniuose pateikti nusikaltimo ir baudžiamojo nusižengimo kategorijų apibrėžimai.

Maksimalus laisvės apribojimas	2 metai	2 metai	-	2 metai
Maksimali bauda	1000 MGL (38 000 EUR)	1000 MGL (38 000 EUR)	-	150 MGL (5700 EUR)

54. BK 59 straipsnyje pateikiamas nebaigtinis atsakomybę lengvinančių aplinkybių sąrašas, į kurį teismai turėtų atsižvelgti priimdami sprendimą.⁴³ Kai kurie šie veiksniai, pavyzdžiui, gamybinės ar ekonominės rizikos sąlygos, sunki turtinė kaltininko padėtis, prievarta, yra būdingi daugumai papirkimo tarptautiniame versle atvejų. Dviejose bylose Konstitucinis Teismas sustiprino baudmės individualizavimo svarbą, kuriose nustatė, kad teismas turėtų atsižvelgti į visas lengvinančias aplinkybes ir netgi tas, kurios nėra aiškiai nustatytos pagal įstatymą, įskaitant mažesnių nei numatytos minimalios baudmės sankcijų taikymą.⁴⁴ Aukščiausiasis Teismas išaiškino ir 54 straipsnio 3 dalį, nuroydamas, kad priimant sprendimą, į ilgą baudžiamąjį procesą reikia atsižvelgti kaip į atsakomybę lengvinančią aplinkybę.⁴⁵ Kai kuriose vietinių pareigūnų papirkimo bylose gynyba iškėlė bylos nagrinėjimo trukmės klausimą, o teismas į jį atsižvelgė arba kaip į baudmę lengvinančią aplinkybę, arba kaip pagrindą atmesti kaltinančiosios šalies apeliacinius skundus ir patvirtinti išteisinamąjį nuosprendį.⁴⁶ Tačiau Lietuva atkreipia dėmesį į tai, kad neseniai labai sunkios formos papirkimo byloje Aukščiausiasis Teismas atsisakė taikyti BK 54 straipsnio 3 dalį ryšium su ilgai užtrukusiu baudžiamosios bylos nagrinėjimu, nors byla buvo nagrinėjama beveik 10 metų.⁴⁷ Užsienio valstybės pareigūnų papirkimo bylos dažnai yra ilgas baudžiamasis procesas, kadangi papirkimo schemas būna sudėtingos, o įrodymus reikia gauti iš užsienio. Kad nuspręstų, ar dėl ilgo baudžiamosios proceso sumažintos baudmės (ar kitos atsakomybę lengvinančios aplinkybės, būdingos papirkimui tarptautiniame versle) turi poveikį bausmių už nusikaltimą veiksmingumui, proporcingumui ir atgrasomam pobūdžiui, Darbo grupė turėtų stebėti formuojamą Lietuvos teismų praktiką užsienio valstybės pareigūnų papirkimo srityje.

55. Maksimalios baudos, taikomos už užsienio valstybės pareigūnų papirkimo nusikaltimą, yra nedidelės ir daugeliu užsienio valstybės pareigūnų papirkimo atveju gali būti neproporcingos kyšio dydžiui ir gautai naudai. Šią padėtį dar labiau pablogina negalėjimas skirti baudos vietoj laisvės atėmimo. Tai, kad baudmės dydis susiejamas su kyšio dydžiu (kaip numatyta 277 straipsnio 3 ir 4 dalyse) irgi gali sukelti problemų tais atvejais, kai kyšio dydį neįmanoma įvertinti skaičiais arba kai pats kyšis neatitinka maksimalaus dydžio, taikomo sunkios nusikaltimo formos atveju, tačiau gaunama didelė nauda. Nors kyšio ir įplaukų už duotą kyšį konfiskavimas gali kompensuoti šį trūkumą ir prisidėti prie praktikoje taikomų bausmių veiksmingumo, proporcingumo ir atgrasomo pobūdžio, reikėtų stebėti šiuo klausimu formuojamą teismų praktiką.

3.1.2. Juridiniams asmenims taikomos baudmės

56. Juridiniams asmenims taikomos baudmės nurodytos BK 43 straipsnyje. Kaip ir fiziniams asmenims, teismas gali skirti tik vieną baudžiamosios poveikio priemonę: baudą, veiklos apribojimą arba likvidavimą. Be to, teismas gali nuspręsti paskelbti nuosprendį per visuomenės informavimo priemones. Maksimali bauda, taikoma juridiniams asmeniui, pripažintam kaltu už kokį nors nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą, yra nustatyta BK 47 straipsnio 4 dalyje ir siekia 50 000 MGL (1 883 000 EUR). Remiantis BK 52 straipsniu, teismas gali laikotarpiui nuo vienerių iki penkerių metų apriboti juridinio asmens veiklą, uždrausdamas jam verstis tam tikra veikla ar įpareigodamas uždaryti tam tikrą jo padalinį. BK 53 straipsnis leidžia teismui nurodyti juridiniam asmeniui per teismo nustatytą terminą nutraukti visą ūkinę, komercinę, finansinę ar profesinę veiklą. Be šių baudžiamosios poveikio priemonių juridiniam asmeniui gali būti skiriamas privalomas turto konfiskavimas arba išplėstinis turto konfiskavimas, jei nustatomos nusikaltimo padarymo priemonės arba tiesioginės ar netiesioginės įplaukos iš nusikaltimo (BK 67 straipsnio 5 dalis, plačiau aptariama 3.4 dalyje).

⁴³ BK 59 straipsnyje numatytos atsakomybę lengvinančios aplinkybės, kurios galėtų būti taikomos užsienio valstybės pareigūnų papirkimo atvejais, yra tokios: kaltininkas suteikė nukentėjusiam asmeniui pagalbą; kaltininkas prisipažino padaręs veiklą ir padėjo išaiškinti ją ir joje dalyvavusius asmenis; kaltininkas savo noru atlygino padarytą žalą; sunki turtinė arba „beviltiška“ kaltininko padėtis; psichinė ar fizinė prievarta; provokuojantis ar rizikingas nukentėjusio asmens elgesys; gamybinės ar ūkinės rizikos sąlygos.

⁴⁴ 2003 m. birželio 10 d. nutartis; 2004 m. sausio 26 d. nutartis; 2005 m. lapkričio 3 d. nutartis.

⁴⁵ Kasacinės instancijos teismo nutartys bylose Nr. 2K-7-45/2007; 2K-256/2009; 2K-503/2010; 2K-192/2011, cituojamos Aukščiausiojo Teismo nutartyje Nr. 2K-409/2014 (2014 m. spalio 21 d.).

⁴⁶

⁴⁷ Byla Nr. 2K-48-696/2017.

3.2/3.3. Bausmės ir tarpusavio teisinė pagalba / Bausmės ir ekstradicija

57. Remiantis Konvencijos 3 straipsnio 1 dalimi, skiriant baudžiamojo poveikio priemones fiziniams asmenims paskirta „laisvės atėmimo“ bausmė turi būti pakankama, kad būtų galima suteikti tarpusavio teisinę pagalbą (toliau tekste – TTP) ir išduoti nuteistąjį kitai šaliai. Teikdama TTP ar išduodama nuteistąjį kitai šaliai, Lietuva neatsižvelgia į baudžiamojo poveikio priemones, kadangi Baudžiamasis kodeksas nenumato, kad tarptautinis bendradarbiavimas turi būti pradedamas skyrus minimalią laisvės atėmimo bausmę. Kai kurios tarptautinės sutarys, kurias yra pasirašiusi Lietuva, nustato, kad asmuo gali būti išduodamas už nusikaltimus, jei paskirta laisvės atėmimo bausmė yra ne mažesnė kaip vieneri metai (pvz., 1957 m. Europos konvencijos dėl ekstradicijos 2 straipsnis). Lietuva atkreipia dėmesį į tai, kad 227 straipsnyje numatytos bausmės už užsienio valstybės pareigūnų papirkimo nusikaltimą (laisvės atėmimas nuo 4 iki 7 metų) leidžia Lietuvai siekti ekstradicijos ir ją taikyti, remiantis atitinkamomis daugiašalėmis ir dvišalėmis sutartimis, kurios šalimi Lietuva yra. Aktyvaus papirkimo baudžiamasis nusižengimas (227 straipsnio 4 dalis) užtraukia 2 metų laisvės atėmimo bausmę ir todėl Lietuvoje nėra nusikaltimas, kurio atveju taikoma ekstradicija.

3.4. Areštavimas ir konfiskavimas

58. Konvencijos 3 straipsnio 3 dalis reikalauja, kad kiekviena Šalis imtųsi tokių priemonių, kokios būtinos užtikrinti, kad kyšis ir įplaukos už užsienio valstybės pareigūnui duotą kyšį būtų areštuojamas ir konfiskuojamas, arba kad būtų skiriamos panašaus poveikio piniginės baudos.

3.4.1. Areštavimas

59. Prasidėjus ikiteisminiam tyrimui, jo teisėjai gali reikalauti turto areštavimo pagal BPK 147 straipsnį. Neatidėliotinais atvejais prokuroras arba ikiteisminio tyrimo pareigūnas gali taikyti areštavimą, bet tam per tris dienas nuo areštavimo turi būti gauta ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartis dėl prievartos priemonės taikymo teisėtumo (BPK 160¹ straipsnis). Prokurorai gali fiziniams ir juridiniams asmenims skirti laikiną nuosavybės teisės apribojimą į turtą, kuriam gali būti taikomas konfiskavimas arba išplėstinis konfiskavimas (BPK 151 straipsnis). Laikinas nuosavybės teisės apribojimas gali būti taikomas daugiausia vienerių metų laikotarpiui (šešiams mėnesiams su galimybe pratęsti dviem-trims mėnesiams). Už sunkius ir labai sunkius nusikaltimus laikino apsaugos priemonių pratęsimo laikotarpis gali būti neribotas. 2012 m. MONEYVAL ataskaitoje rekomenduojama, kad Lietuva, peržiūrėjusi ankstesnę ir esamą praktiką, užtikrintų, jog ribotas arešto laikotarpis be reikalo netrukdytų jo veiksmingai taikyti įplaukoms už nusikaltimą.⁴⁸

3.4.2. Konfiskavimas

60. Pagal BK 67 ir 72 straipsnius konfiskavimas privalomas, jei nustatomi nusikaltimo įrankiai ar netiesioginės įplaukos, nepriklausomai nuo to, ar turtas priklauso kaltininkui ar kitiems fiziniams arba juridiniams asmenims. Tiek fiziniams, tiek ir juridiniams asmenims taikomos tos pačios nuostatos dėl konfiskavimo. Konfiskavimas yra privalomas nuteisus, tačiau taikomas ir tada, kai asmuo atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės ar baudų (72 straipsnio 1 dalis). Vadovaujantis Aukščiausiojo Teismo jurisprudencija aiškinant BPK 94 straipsnio 1 dalies 1 punktą, konfiskavimą taip pat galima skirti tada, kai įtariamasis miršta arba nėra sulaukęs minimalaus baudžiamosios atsakomybės amžiaus, arba kai nuteisti negalima dėl suėjusio senaties termino.⁴⁹

61. Lietuva leidžia išieškoti konfiskuotino turto vertę atitinkančią pinigų sumą, jei konfiskuotinas turtas yra paslėptas, suvartotas, priklauso trečiosioms šalims ar negali būti paimtas dėl kitų priežasčių (72 straipsnio 5 dalis). Konfiskavimas gali būti skiriamas asmeniui, kuris nėra kaltininkas tuo atveju, jei jis žino ar turėjo žinoti, kad turtas buvo naudojamas nusikalstamai veikai atlikti; jei jis gauna turtą sudarius apsimestinį sandorį būdu; jei jis yra kaltininko šeimos narys arba artimasis giminaitis; jei jis yra juridinis asmuo, o kaltininkas arba kaltininko artimieji giminaičiai turi didžiąją akcijų dalį arba užima vadovaujančias pareigas. Išplėstinis konfiskavimas taikomas užsienio valstybių pareigūnų papirkimo nusikaltimui ir leidžia valstybei nusavinti visą kaltininko turtą ar jo dalį (arba lygiavertę pinigų sumą), kuri yra neproporcinga jo pajamoms, jei kaltininkas nepateikia teisėtos šio turto kilmės (72³ straipsnis) įrodymų. 2016 m. lapkričio 10 d. įsigaliojo BK 230 straipsnio 5 dalis, kuri patikslina, kad papirkimo kontekste įplaukos iš nusikaltimų apima papirkinėjant tiesiogiai ar netiesiogiai įgytą turtą, įskaitant turtinę naudą, atsiradusią dėl pageidaujamo valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens veikimo ar neveikimo vykdant įgaliojimus, nesvarbu, ar ji buvo gauta vykdant veiklą, kuria teisės aktų nustatyta tvarka gali būti verčiamasi teisėtai, ar ne. Tai patikslina ankstesnę Aukščiausiojo Teismo jurisprudenciją, kuri abejoja

⁴⁸ MONEYVAL, Lietuva. Ketvirtojo įvertinimo vizito ataskaita (2012), 58 p.

⁴⁹ Aukščiausiojo Teismo teismų praktikos taikant konfiskavimą (72 straipsnis) apžvalga Nr. AB-32-1 (2010 m. vasario 18 d.); byla Nr. 2K-409/2014.

tuo, ar būtų įmanoma konfiskuoti įplaukas iš papirkimo už veikas, kurios priešingu atveju būtų buvusios atliktos arba buvo teisėtos *per se*.⁵⁰

62. 2010 m. Aukščiausiasis Teismas išleido teismų praktikos taikant turto konfiskavimą pagal BK 72 straipsnį apžvalgą.⁵¹ Teismas pažymėjo, kad pats kyšis yra ir (kyšio davėjo) įrankis, ir (kyšio gavėjo) įplaukos. Toliau išaiškinta, kad, skaičiuojant konfiskuotinas įplaukas, papirkimu įgyta nauda gali apimti ne tik materialinę naudą, bet ir visos būsimos materialinės atsakomybės eliminavimą. Joje nustatyta, kad šiais atvejais teismai turėtų įsakyti išieškoti piniginę sumą, atitinkančią išvengtos atsakomybės vertę. Pavyzdžiui, jei kyšis buvo sumokėtas mokesčių pareigūnui, siekiant išvengti pajamų mokesčio, kyšio davėjui reikia įsakyti sumokėti išvengto pajamų mokesčio sumą.

3.5. Papildomos civilinės ir administracinės sankcijos

63. Konvencijos 3 straipsnio 4 dalis reikalauja, kad kiekviena Šalis apsvaistytų papildomų civilinių ar administracinių sankcijų taikymą. Konvencijos 24 komentare pažymima, kad tokio papildomos sankcijos galėtų būti teisės į valstybės skiriamas pašalpas ir pagalbą atėmimas, laikinas ar nuolatinis diskvalifikavimas, neleidžiant dalyvauti viešuosiuose pirkimuose ar vykdyti kitokią ūkinę veiklą, teismo priežiūros skyrimas ir likvidavimas teismo sprendimu.

64. Lietuva remiasi Konstitucinio Teismo jurisprudencija, kad baudžiamųjų ir administracinių sankcijų skyrimas bendrai už tą patį nusikaltimą būtų *ne bis in idem* principo pažeidimas.⁵² Tačiau Lietuva pažymi, kad fiziniai ar juridiniai asmenys, kurie pripažįstami kaltais už užsienio valstybės pareigūnų papirkimą, nėra atleidžiami nuo civilinės atsakomybės už nuostolius, atsirandančius dėl neteisėto elgesio. Civilinis ieškinys turi būti pareikštas toje pačioje baudžiamosioje byloje arba perduotas civilinių bylų teismui po baudžiamosios bylos nagrinėjimo, jei nustatyta, kad buvo padaryta žala valstybei.⁵³ Iki šiol valstybė dar niekada nebuvo pateikusi civilinio ieškinio vietinių valstybės tarnautojų papirkimo byloje. Neaišku, kokių pagrindų valstybė galėtų nustatyti civilinio ieškinio teisę užsienio valstybės pareigūnų papirkimo byloje. Net jei tokia teisė ir būtų nustatyta, gali būti sunku įrodyti ir apskaičiuoti faktinę žalą. Todėl mažai tikėtina, kad užsienio valstybės pareigūnų papirkimo bylose galėtų būti taikomas nurodymas atlyginti civilinę žalą.

65. Viešųjų pirkimų įstatymas iš dalies buvo pakeistas 2017 m. gegužės 2 d. įstatymu Nr. XIII-327 ir įsigalios 2017 m. liepos 1 d. Viešųjų pirkimų įstatymo 46 straipsnis pakeičia ankstesnį 33 straipsnio 1 dalies 1 punktą dėl sąlygų, ribojančių tiekėjų dalyvavimą pirkime, ir įgyvendina ES Direktyvą 2014/24/ES. Jis reikalauja, kad tiekėjams (fiziniams ir juridiniams asmenims), kurie buvo nuteisti už kyšininkavimą, tarpininkavimą arba buvo dėl to persekiojami Lietuvoje ar kitoje šalyje, būtų neleidžiama dalyvauti viešuosiuose pirkimuose. Šis draudimas taikomas fiziniams asmenims (arba juridinių asmenų direktoriams, buhalteriams ar kitiems asmenims, turintiems teisę atstovauti, kontroliuoti, priimti sprendimus ar sudaryti sandorį juridinių asmenų vardu) arba juridiniams asmenims, dėl kurių per pastaruosius penkerius metus „buvo priimtas ir įsiteisėjęs apkaltinamasis teismo nuosprendis“. Apkaltinamojo nuosprendžio trukmę reglamentuoja BK 97 straipsnis, taigi, jis reglamentuoja ir tiekėjų ribojimą dalyvauti pirkime pagal Viešųjų pirkimų įstatymą. Fizinių asmenų atveju draudimas gali būti nuo bausmės pasibaigimo dienos iki 10 metų po bausmės skyrimo dienos. Juridinių asmenų atveju nustatyta, kad trukmė yra 5 metai nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo. Visos viešuosiuose pirkimuose dalyvaujančios Lietuvos institucijos turi įgyvendinti šį 46 straipsnį ir reikalauti, kad tiekėjai pateiktų teismo bylų registro išrašą arba Vidaus reikalų ministerijos išduotą pažymą. Statistinių duomenų apie bendroves, kurioms neleidžiama dalyvauti viešuosiuose pirkimuose, Lietuva nerenka.

⁵⁰ Atsižvelgiant į tai, kad pagal Konstitucinio Teismo jurisprudenciją teismo praktika, kuri buvo įsigaliojusi iki atitinkamo įstatymo pakeitimų, yra taikoma tik tiek, kiek ji suderinama su pakeisto įstatymo atnaujintu tekstu ir reikšme (Nutarimas Nr. 81-2903 (2004 m. gegužės 13 d.); Nr. 36-1292 (2006 m. kovo 28 d.); Nr. 111-4549 (2007 m. spalio 24 d.)).

⁵¹ Apžvalga Nr. AB-32-1.

⁵² „Konstitucinis principas *non bis in idem* reiškia *inter alia* tai, kad jeigu asmuo už teisei priešingą veiką buvo patrauktas ne baudžiamojon, bet administracinėn atsakomybėn, t. y. jam buvo pritaikyta sankcija – paskirta nuobauda ne kaip už nusikaltimą, bet kaip už administracinį teisės pažeidimą, jis už tą veiką negali būti traukiamas dar ir baudžiamojon atsakomybėn“ (Nutarimas Nr. 01/04 (2005 m. lapkričio 10 d.), yra anglų kalba: <http://www.lrkt.lt/en/court-acts/search/170/ta1313/content>).

⁵³ BPK 110 straipsnis numato, kad civiliniu ieškovu gali būti fizinis arba juridinis asmuo, įskaitant valstybę; 117 straipsnis reikalauja, kad prokuroras pareikštų civilinį ieškinį baudžiamosiose bylose, jei nusikalstama veika padaryta žala valstybei.

4. 4 straipsnis. Jurisdikcija

4.1. Teritorinė jurisdikcija

66. Konvencijos 4 straipsnio 1 dalis reikalauja, kad kiekviena Šalis nustatytų savo jurisdikciją dėl užsienio valstybės pareigūno papirkimo, jei „visas nusikaltimas ar jo elementas yra įvykdytas jos teritorijoje“. 25 komentare patikslinama, kad „platus fizinis ryšys su kyšininkavimo veika nėra būtinas“.

66. BK 4 straipsnis nustato nusikalstamų veikų, kurios visos ar iš dalies padarytos Lietuvos teritorijoje, jurisdikciją. Nusikalstamos veikos padarymo vieta apibrėžiama kaip vieta, kurioje asmuo veikė arba turėjo ir galėjo veikti, arba vieta, kurioje atsirado baudžiamąjį įstatymo numatyti padariniai, ir apima vietą, kurioje veikė bendrininkai. Be to, kai ta pati nusikalstama veika padaryta ir Lietuvos valstybės teritorijoje, ir užsienyje, laikoma, kad ta veika padaryta Lietuvos valstybės teritorijoje, jeigu šioje teritorijoje ji buvo pradėta, baigta arba nutrūko.

4.2. Pilietybės jurisdikcija

68. Konvencijos 4 straipsnio 2 dalis reikalauja, kad Šalis, turinti jurisdikciją traukti savo piliečius baudžiamojon atsakomybėn už užsienyje padarytus nusikaltimus, imtųsi „būtinų priemonių savo jurisdikcijai nustatyti, pagal tuos pačius principus baudžiamojon atsakomybėn traukiant už užsienio valstybės pareigūno papirkinėjimą“.

69. BK 5 straipsnis nustato jurisdikciją Lietuvos piliečiams ir nuolatiniais gyventojams už užsienyje padarytus nusikaltimus, jei taikomas abipusis baudžiamumas (8 straipsnio 1 dalis) ir atitinkamas *ne bis in idem* principas (8 straipsnio 2 dalis). BK 7 straipsnis nustato universalią jurisdikciją sąrašui nusikaltimų, kuriems taikomos tarptautinės sutartys, įskaitant aktyvaus papirkimo nusikalstamą veiką pagal 227 straipsnį. Pagal šią nuostatą Lietuva turi jurisdikciją traukti baudžiamojon atsakomybėn už užsienio valstybių pareigūnų papirkimą nepriklausomai nuo kaltinamojo pilietybės ir (arba) gyvenamosios vietos, nusikalstamos veikos padarymo vietos ir nuo to, ar už šią veiką traukiama baudžiamojon atsakomybėn pagal vietos, kurioje ši veika buvo padaryta, įstatymus. Aukščiausiojo Teismo jurisprudencija (ir Baudžiamąjį kodekso komentaras) patikslina, kad pagal *pacta sunt servanda* principą universali jurisdikcija yra viršesnė bylose, susijusiose su tarptautiniais nusikaltimais, kuriems taikomos tarptautinės sutartys, ir kad abipusio baudžiamumo apribojimas, taikomas kitiems nusikaltimams, nebūtų taikomas.⁵⁴ Tačiau Teismas nustatė, kad *ne bis in idem* principas (nustatytas BPK 3 straipsnio 1 dalies 8 punkte) neleistų taikyti universalios jurisdikcijos pagal 7 straipsnį. BPK 3 straipsnio 1 dalies 8 punkte numatyta, kad baudžiamasis procesas negali būti pradedamas, o pradėtas turi būti nutrauktas, jei už tą patį kaltinimą yra išgaliojęs teismo sprendimas, teismo nutartis ar prokuroro nutarimas nutraukti procesą. Todėl kitoje šalyje vykstantis bylos nagrinėjimas nėra kliūtis patraukti baudžiamojon atsakomybėn Lietuvos pilietį ar įmonę už tą patį nusikaltimą. Tačiau užsienio valstybių pareigūnų papirkimo bylų, nutrauktų sudarius taikos sutartį kitoje šalyje, atvejais traukimas baudžiamojon atsakomybėn Lietuvoje greičiausiai nebūtų taikomas. Lietuva citavo prekybos žmonėmis bylą, kurioje teismas taikė universalią jurisdikciją, nors vis tiek nustatė teritorinę sąsają, nes nukentėjusysis buvo įdarbintas Lietuvoje.⁵⁵ Reikėtų stebėti, kaip praktiškai toliau taikoma jurisdikcija užsienio valstybių pareigūnų papirkimo bylose, ypatingą dėmesį skiriant tam, ar *ne bis in idem* principas trukdo baudžiamajam persekiojimui, jei baudžiamasis procesas vyksta kitoje šalyje arba yra sudaryta taikos sutartis.

70. Lietuva teigia, kad universali jurisdikcija taikoma vienodai fiziniams ir juridiniams asmenims ir kad nėra apribojimų taikyti jurisdikciją užsienio ar Lietuvos juridiniams asmenims už užsienio valstybių pareigūnų papirkimo nusikalstamas veikas. Tai pagrįsta juridinio asmens apibrėžtimi pagal Civilinio kodekso 2.33 straipsnio 1 dalį ir Baudžiamąjį kodeksą nuostata dėl juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės (20 straipsnis), iš kurių nė viena nereikalauja, kad būtų teritorinė sąsaja su Lietuva, pavyzdžiui, registracijos ar įsteigimo vieta, veikla ar teisinė forma.

4.3. Konsultacijų tvarka

71. Jei įtariamo šioje Konvencijoje apibūdinto nusikaltimo tyrimo jurisdikcija priklauso ne vienai, o kelioms šios Konvencijos šalims, atitinkamos šalys vienos iš jų prašymu konsultuojasi, siekdamos nustatyti tinkamiausią jurisdikciją baudžiamajai bylai kelti (Konvencijos 4 straipsnio 3 dalis).

72. BPK 68 straipsnis numato baudžiamąjį persekiojimą perdavimą ir jo perėmimą iš užsienio institucijų ar Tarptautinių organizacijų. BPK 68¹ straipsnio 1 dalis numato keitimąsi informacija ir konsultacijas su ES

⁵⁴ Lietuvos Respublikos Baudžiamąjį kodeksą komentaras. Bendroji dalis. Sudarė doc. J. Prapiestis. Vilnius, 2004. 59 psl.

⁵⁵ Lietuvos Apeliacinis Teismas, byla Nr. 1A-66/2011; BK 5 straipsnis.

valstybių narių kompetentingomis institucijomis, siekiant išvengti lygiagrečių teismo procesų. Lietuva teigia, kad praktiškai tokios konsultacijos vykdomos su ES valstybėmis narėmis ir valstybėmis, kurios nėra jos narės (pagal atitinkamas tarptautines sutartis), nors iki šiol konsultacijų dėl jurisdikcijos papirkinėjimo bylose dar nėra buvę. Be to, siekdama palengvinti ir paspartinti bendradarbiavimą Lietuva naudoja EUROJUST (Europos teisinio bendradarbiavimo institucijos) ir Europos kovos su sukčiavimu tarnybos (OLAF) pagalbą.

4.4. Jurisdikcijos pagrindo patikrinimas

73. Konvencijos 4 straipsnio 4 dalis reikalauja, kad kiekviena Šalis patikrintų, ar galiojantis jos jurisdikcijos pagrindas yra veiksmingas kovojant su užsienio valstybės pareigūnų papirkimu, ir jei jis neveiksmingas, imtis priemonių tai ištaisyti. Lietuva mano, kad, taikant universalią jurisdikciją užsienio valstybių pareigūnų papirkimo nusikalstamai veikai pagal BK 7 straipsnį, nėra būtinybės patikrinti savąjį galiojantį jurisdikcijos pagrindą.

5. 5 straipsnis. Vykdymas

74. Konvencijos 5 straipsnis numato, kad, atliekant užsienio valstybių pareigūnų papirkimo ikiteisminį tyrimą, „taikomi atitinkamos Šalies taisyklės ir principai“.

5.1. Ikteisminių tyrimų taisyklės ir principai

75. Baudžiamajam procesui prieš fizinius ir juridinius asmenis taikomas Lietuvos Baudžiamojo proceso kodeksas (BPK). Užsienio valstybių pareigūnų papirkimo tyrimus atlieka Generalinė prokuratūra (GP) arba GP prižiūrima ikiteisminio tyrimo įstaiga. Pagal BPK 165 straipsnį ikiteisminio tyrimo įstaigomis yra Valstybės sienos apsaugos tarnyba, Specialiųjų tyrimų tarnyba (STT), Karo policija, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba (FNNT), Lietuvos Respublikos muitinė ir Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas. Policijai, FNNT ir STT yra pavesta atlikti korupcinių nusikaltimų ikiteisminį tyrimą, o prokurorai turi laisvę sudaryti ikiteisminio tyrimo grupes, kurių sudėtyje būtų kiekvienos minėtos įstaigos atstovai. Lietuva nurodo, kad pagal įstatymą nėra privaloma reikalauti, kad užsienio pareigūnų papirkimo bylas tirtų STT. 2012 m. Generalinė prokuratūra nurodė prokurorams pavesti STT atlikti visų „sudėtingos korupcijos“ bylų tyrimą.⁵⁶ Lietuva tvirtina, kad į šią kategoriją patektų ir užsienio pareigūnų papirkimo bylos.

5.1.1. Gavus skundą, pareiškimą ar pranešimą apie nusikalstamą veiką arba nustačius nusikalstamos veikos požymius GP arba ikiteisminio tyrimo įstaiga (korupcijos bylų atvejais STT) turi pradėti ikiteisminį tyrimą.⁵⁷ Tyrimą galima pradėti tarpusavio teisinės pagalbos (TTP) prašymų pagrindu, pagal anoniminę informaciją ar informaciją be šaltinio nuorodų, pavyzdžiui, pagal informatorių ar žiniasklaidos pranešimus. Lietuva teigia, kad tais atvejais, kai byla yra susijusi su fiziniais ir juridiniais asmenimis, tyrimus asmens ir bendrovės atžvilgiu reikia vykdyti kartu. Tačiau, kaip nurodyta A.2.3.1 dalyje, juridinio asmens atžvilgiu atliekamas tyrimas nepriklauso nuo fizinio asmens tyrimo ir gali būti vykdomas atskirai.

77. Prokuratūroje korupcijos tyrimus organizuoja ir prižiūri Organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos tyrimų skyrius (ONKTS) prokurorai. ONKTS yra Generalinėje prokuratūroje ir kiekvienoje apygardos prokuratūroje. Prokuratūros darbą reglamentuojančios taisyklės iš dalies pakeistos 2017 m. balandžio mėn. ir dabar jose aiškiai nurodyta, kad užsienio pareigūnų papirkimo bylose ikiteisminį tyrimą turėtų atlikti Generalinė prokuratūra, o ne apygardos prokuratūra. Lietuva teigia, kad užsienio pareigūnų papirkimas visuomet patektų į šią kategoriją. Taigi, nustačius užsienio pareigūnų papirkimo atvejį arba gavus apie tai skundą, tos apygardos prokuratūra turi pradėti ikiteisminį tyrimą ir nedelsiant apie jį pranešti GP ONKTS.⁵⁸

78. STT yra ir Pareiškimų nagrinėjimo skyrius, ir rajonų skyriai (įskaitant skyrių Vilniuje), tačiau centrinio biuro nėra. Pareiškimų nagrinėjimo skyriui gavus pranešimą apie užsienio pareigūnų papirkimą, jis apie tai turi nedelsdamas pranešti ir Generalinei prokuratūrai. Jei korupcijos atvejį nustato arba apie jį praneša į vieną iš STT rajoninių padalinių, STT privalo pradėti tyrimą ir per savo apygardos prokuratūrą apie jį pranešti ONKTS. Tačiau vėlgi, pranešimus apie užsienio pareigūnų papirkinėjimą privaloma pranešti tiesiogiai per GP ONKTS. Generalinės prokuratūros ONKTS dirba aštuoni prokurorai, kurių specializacija yra korupciniai nusikaltimai. Priklausomai nuo minėtų prokurorų darbo krūvio, užsienio pareigūnų papirkimo byla būtų pavesta vienam iš jų.

⁵⁶ 2012 m. kovo 28 d. Generalinio prokuroro sprendimas Nr. 17.2-7188 dėl ikiteisminio tyrimo, kurį pavesta atlikti Specialiųjų tyrimų tarnybai, skirtas apygardų prokuratūrų vyriausiesiems prokurorams.

⁵⁷ BPK 166, 169, 171 straipsniai.

⁵⁸ Lietuvos Respublikos prokuratūros ir prokurorų kompetencijos nuostatos. 7.1.4.4, 7.1.5.4., 8.1.4.4, ir 8.1.5.4 straipsniai.

79. Kalbant apie įtarimus dėl užsienio pareigūnų papirkimo, nepriklausomai nuo to, ar tyrimą pradeda STT ar GP, GP gali nuspręsti, kad tyrimą atliks pati, arba paves šią užduotį STT, prižiūrint GP prokurorui.⁵⁹ Jei GP nusprendžia atlikti savo tyrimą, ji vis tik gali nurodyti STT atlikti specialias tyrimo užduotis. Pagal GP Rekomendacijas dėl nusikalstamų veikų tyrimo paskirstymo ikiteisminio tyrimo įstaigoms GP turėtų pati atlikti bylų, kurių svarba visuomenei yra didelė, tyrimus, nebent byla būtų paskirta kitam specializuotam padaliniiui, įskaitant STT. Lietuva teigia, kad praktiškai dėl įvairių priežasčių, įskaitant didesnę efektyvumą, kompetenciją ir nešališkumą bei tyrimų sudėtingumą ikiteisminius tyrimus prokurorai atlieka patys. Vis dėlto atrodo, kad prokuroras vien savo nuožiūra sprendžia, ar pasilikti užsienio valstybių pareigūnų papirkinėjimo tyrimą, ar pavesti jį kitiems.

80. STT ir GP gali atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą tik ribotais atvejais, esant įstatymuose nurodytoms aplinkybėms (pvz., jei nėra nusikaltimo sudėties, dėl kaltinamojo mirties ar asmuo nebuvo tokio amžiaus, nuo kurio jis atsako pagal baudžiamuosius įstatymus ir pan.).⁶⁰ Atsisakius pradėti tyrimą, institucijos turi pateikti pagrįstą pranešimą asmeniui ar institucijai, kuri pateikė pareiškimą. STT atsisakymą turi patvirtinti šios tarnybos vadovas ir jis gali būti apskūstas GP. Jei GP irgi atsisako pradėti tyrimą, jos sprendimą galima apskūsti ikiteisminio tyrimo teisėjui. Ikiteisminio tyrimo teisėjo sprendimą galima apskūsti apygardos teismui remiantis BPK 168 straipsnio 4 dalimi ir laikantis BPK X dalyje nustatytos procedūros. Apygardos teismo sprendimas yra galutinis.

5.1.2. Ikiteisminio tyrimo atlikimas

81. Jei tyrimui vadovauja STT, tarnybos vadovas yra galutinai atsakingas už tyrimo priežiūrą ir užtikrinimą, kad tyrimas būtų baigtas per įmanomai trumpesnę laiką. Šiuo atveju STT turi atlikti visus privalomus procedūrinius veiksmus pagal BPK ir kitus asmens teisių ir laisvių neapribojančius veiksmus, įskaitant liudytojų ir įtariamųjų apklausą bei su tyrimu susijusių daiktų tikrinimą. STT turi vykdyti prokuroro nurodymus ir jį informuoti apie eigą per sutartą laikotarpį. Nors GP priežiūros mastas galiausiai priklauso nuo prižiūrinčio prokuroro nuožiūros, tam tikrus pagrindinius sprendimus, pavyzdžiui, ar sustabdyti, nutraukti tyrimą ar bylą perduoti nagrinėti teismui, gali priimti tik prižiūrintis prokuroras. Kitus tiriamuosius veiksmus turi atlikti ikiteisminio tyrimo teisėjas prižiūrinčio prokuroro prašymu. Šie veiksmai apima tokias prievartos priemones, kaip antai sulaikymas, krata ir suėmimas, pasiklausymas, sekimas, pašalinimas iš pareigų ir prisaikdintų liudytojų bei įtariamųjų apklausa.⁶¹ Ikiteisminio tyrimo teisėjas bylai paskiriamas esant reikalui ir jis negali atlikti jokių procesinių veiksmų savo iniciatyva. Jei GP atlieka savo tyrimą, ji turi teisę atlikti minėtuosius privalomus procesinius veiksmus pati, pavesti konkrečias užduotis STT arba prašyti STT pagalbos. Skubiais atvejais STT ir (arba) prižiūrintis prokuroras gali taikyti tam tikras prievartos priemones, pavyzdžiui, kratą ir suėmimą, tačiau jie turi iš karto apie pranešti ikiteisminio tyrimo teisėjui ir po to gauti jo pritarimą.

5.1.3. Ikiteisminio tyrimo sustabdymas ir nutraukimas

82. Ikiteisminį tyrimą reikia nutraukti, jei tyrėjai atliko visus turimus procedūrinius veiksmus, tačiau nenustatė kaltininko, kurį reikėtų patraukti baudžiamojon atsakomybėn. Kaip nurodyta anksčiau, sprendimą sustabdyti ikiteisminį tyrimą gali priimti tik prižiūrintis prokuroras.⁶² Ikiteisminio tyrimo nutraukimo pagrindai nustatyti BPK.⁶³ Priklausomai nuo aplinkybių, ikiteisminį tyrimą gali nutraukti prokuroras, ikiteisminio tyrimo teisėjas arba prokuroro sprendimą patvirtinantis ikiteisminio tyrimo teisėjas.

5.1.4. Procesinių veiksmų pradėjimas teisme

83. Prokuratūra atsako už kaltinimo parengimą užbaigus ikiteisminį tyrimą ir jo pateikimą kompetentingam teismui. Visas bylas, susijusias su nesunkiais užsienio pareigūnų papirkimo atvejais nagrinės apylinkės teismas, o su sunkiais užsienio pareigūnų papirkimo atvejais susijusias bylas nagrinės apygardos teismas.⁶⁴ Teismo pirmininkas ar pirmininko pavaduotojas arba Baudžiamųjų bylų skyriaus viršininkas paskiria bylos teisėją, kuris per 15 dienų turi nuspręsti dėl bylos perdavimo nagrinėti teismo posėdyje, jei kaltinamasis yra suimtas, ir per vieną mėnesį – jei kaltinamasis yra laisvėje. Byla teismo posėdyje turi būti pradėta nagrinėti ne vėliau kaip per 20 dienų nuo teisėjo nutarties perduoti bylą nagrinėti teismo posėdyje priėmimo arba per tris mėnesius sudėtingų ar

⁵⁹ BPK 169 ir 171 straipsniai.

⁶⁰ BPK 3 straipsnio 1 dalis.

⁶¹ BPK 173 straipsnis.

⁶² BPK 170 straipsnis.

⁶³ BPK 212 straipsnis.

⁶⁴ BPK 224 ir 225 straipsniai.

didelės apimties bylų atveju.⁶⁵ Lietuvos įstatymai nenumato bylos šalių susitarimo dėl kaltės prisiėmimo kaltinamajam. Tačiau kaip aptarta skirsnyje „Gynimasis“, BK 38 straipsnio nuostatos dėl atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės yra panašios į susitarimą dėl baudžiamojo persekiojimo atidėjimo.

5.2. Tyrimo terminas

84. BPK nustatyta, kad ikiteisminiai tyrimai turi būti atlikti per kuo trumpiausius terminus, bet ne ilgiau kaip per tris mėnesius dėl baudžiamųjų nusižengimų, šešis mėnesius dėl nesunkių nusikaltimų, ir devynis mėnesius dėl sunkių ir labai sunkių nusikaltimų.⁶⁶ Jei byla „labai sudėtinga“, tyrimo terminas gali būti pratęstas pritarus vyresniajam prokurorui (kuri yra vienu lygmeniu aukštesnis nei prižiūrintis tyrimą prokuroras).⁶⁷ Tačiau remiantis BPK 215 straipsniu, jei per šešis mėnesius po pirmosios įtariamojo apklausos ikiteisminis tyrimas nebaigiamas, įtariamasis, jo atstovas ar gynėjas gali paduoti skundą ikiteisminio tyrimo teisėjui dėl ikiteisminio tyrimo vilkinimo. Ikiteisminio tyrimo teisėjas gali nuspręsti, ar skundą atmesti, ar įpareigoti prokurorą atlikti tyrimą per nustatytą terminą, ar ikiteisminį tyrimą nutraukti.⁶⁸ Prižiūrintis prokuroras gali paduoti prašymą ikiteisminio tyrimo teisėjui pratęsti teisėjo nustatytą terminą. Lietuva teigia, kad abi nuostatos skirtos užtikrinti, kad tyrimas būtų užbaigtas laiku ir kad praktikoje jos nesukelia problemų. Nepaisant to, atsižvelgiant į tai ir į sudėtingą užsienio valstybių pareigūnų papirkimo tyrimų pobūdį, ikiteisminio tyrimo terminai atrodo per trumpi ir turėtų būti išnagrinėti 2-ojo etapo metu. Darbo grupė ypač turėtų stebėti praktinį nuostatų, pagal kurias pratęsimi tyrimų terminai, taikymą.

5.3. Nacionaliniai ekonominiai interesai, galimi santykių su kita valstybe padariniai ir įtariamųjų fizinių ir juridinių asmenų tapatumas

85. Konvencijos 5 straipsnis reikalauja kiekvienos Šalies užtikrinti, kad užsienio valstybių pareigūnų papirkimo tyrimams įtakos nedarytų „nacionaliniai ekonominiai interesai, galimi santykių su kita valstybe padariniai ar įtariamųjų fizinių ir juridinių asmenų tapatumas“.

86. Lietuvos institucijos aiškina, kad STT ir GP yra nepriklausomos ir nešališkos teisėsaugos įstaigos, kurios veikia Lietuvos Konstitucijos, nacionalinių teisės aktų ir tarptautinių sutarčių suteikiamų įgaliojimų ribose. Kaip nurodyta anksčiau, STT ir GP privalo pradėti ikiteisminį tyrimą iš karto, kai sužino apie nusikalstamą veiką. Tik prižiūrintis prokuroras ar ikiteisminio tyrimo teisėjas turi teisę sustabdyti ar nutraukti tyrimą ir tik remiantis konkrečiais įstatymuose nustatytais pagrindais.

87. Lietuvos Specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymas draudžia valstybės institucijoms ir įstaigoms, politinėms partijoms, visuomeninėms organizacijoms, visuomenės informavimo priemonėms ir visiems kitiems fiziniams ir juridiniams asmenims kištis į STT veiklą.⁶⁹ Tas pats įstatymas draudžia STT vadovui užsiimti daugeliu veiklų, kurios galėtų kelti pavojų jo nepriklausomumui (pvz., narystė politinėse partijose, intereso nacionalinėse ar užsienio įmonėse atstovavimas ir pan.). STT vadovą skiria ir iš pareigų atleidžia Lietuvos Respublikos Prezidentas Seimui pritarus įstatymų nustatytais pagrindais.⁷⁰

88. Prokurorų nepriklausomybę garantuoja Konstitucija ir Prokuratūros įstatymas. Šiuose teisės aktuose nustatyta, kad prokurorams įtakos neturi daryti jokios valstybės institucijos ir jiems negali būti daroma jokia politinė, ekonominė ar kita neteisėta įtaka. GP vadovauja generalinis prokuroras, kurį skiria ir iš pareigų atleidžia Lietuvos Prezidentas Seimui pritarus, remiantis įstatymų nustatytais kriterijais. Generalinis prokuroras skiriamas penkerių metų laikotarpiui ir negali eiti šių pareigų daugiau kaip dvi kadencijas iš eilės.⁷¹ Ikiteisminio tyrimo teisėjai yra apylinkės teismo teisėjai, kuriuos skiria apylinkės teismo pirmininkas. Teisėjų nepriklausomumo principas yra įtvirtintas Konstitucijoje ir atsispindi įvairiuose kituose įstatymuose.⁷²

89. Kišimasis į valstybės tarnautojo, įskaitant tyrėjus, prokurorus ir teisėjus, funkcijas yra nusikalstama veika, už kurią baudžiama bausme arba laisvės atėmimu iki dvejų metų.⁷³ BPK nustato tvarką, pagal kurią patikrinamas baudžiamojo proceso metu priimtų sprendimų teisėtumas ar galiojimas, jei yra kišimosi įrodymų. Kaip nurodyta

⁶⁵ BPK 240 straipsnis.

⁶⁶ BPK 172 ir 176 straipsniai.

⁶⁷ Prokuratūros įstatymo 15 straipsnis.

⁶⁸ BPK 215 straipsnis.

⁶⁹ Konstitucijos 118 straipsnio 3 dalis ir Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo 118 straipsnis.

⁷⁰ Specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymo 11 ir 12 straipsniai.

⁷¹ Žr. Prokuratūros įstatymo 4 skyrių.

⁷² Konstitucijos X straipsnis; Teismų įstatymo 2, 3 ir 46 straipsniai; Civilinio proceso kodekso 21 straipsnis; BPK 44 straipsnis ir Administracinių bylų teisenos įstatymo 7 straipsnis.

⁷³ BK 288 straipsnis.

anksčiau, neteisėtus ar nepagrįstus ikiteisminio tyrimo įstaigos sprendimus galima apskųsti paeiliui prižiūrinčiam prokurorui ir vyriausiajam prokurorui. Bendrai visus generalinio prokuroro priimtus sprendimus galima apskųsti bylai paskirtam ikiteisminio tyrimo teisėjui (t. y. apylinkės teismui), o paskui – apygardos teismui.

6. 6 straipsnis. Senatis

90. Konvencijos 6 straipsnis reikalauja, kad senatis, taikoma nusikaltimams už užsienio valstybių pareigūnų papirkinėjimą, neturi būti trumpesnė, nei reikalinga tokio nusikaltimo tyrimui atlikti ir už jį patraukti baudžiamojon atsakomybėn.

91. Senaties terminai Lietuvoje skiriasi priklausomai nuo nusikaltimo kategorijos. BK 95 straipsnio 1 dalyje nustatyta trejų metų senatis už baudžiamąjį nusižengimą, dvylika metų už apysunkį tyčinį nusikaltimą ir penkiolika metų už sunkų nusikaltimą. Todėl visų užsienio valstybių pareigūnų papirkimo bylų senaties terminas, išskyrus baudžiamąjį papirkimo nusižengimą (kai kyšis mažesnis kaip 37,66 EUR), bus nuo dvylikos iki penkiolikos metų. BPK 387 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad juridinis asmuo gali būti laikomas atsakingu net tuo atveju, jei fizinis asmuo atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės suejus senaties terminui. Senaties terminas skaičiuojamas nuo nusikalstamos veikos padarymo iki nuosprendžio priėmimo dienos (95 straipsnio 2 dalis). Jei papirkimo nusikalstamos veikos yra susijusios su kyšio mokėjimu dalimis, Lietuva teigia, kad senaties terminas būtų skaičiuojamas nuo paskutinės kyšio dalies mokėjimo momento. Dėl senaties termino pabaigos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje išaiškinta, kad senaties terminas negali būti apeliacijos atmetimo pagrindu, jei šis terminas baigiasi po teismo nuosprendžio priėmimo.⁷⁴ TTP prašymas nėra pagrindas sustabdyti ar pertraukti senaties terminą tais atvejais, kai atliekamas ikiteisminis tyrimas. Tačiau senaties terminą gali sustabdyti teismas daugiausia penkeriems metams per bylos laikotarpį, jei nėra kaltinamojo ar jo advokato, jei laukiama atsakymo į TTP prašymą, taip pat tam, kad prokuroras ar ikiteisminio tyrimo teisėjas atliktų procesinius veiksmus, arba kad naujas kaltinamojo advokatas parengtų bylą.

7. 7 straipsnis. Pinigų plovimas

7.1. Pinigų plovimo nusikalstama veika

92. Konvencijos 7 straipsnyje nustatyta, kad kiekviena Šalis, kurioje, taikant jos pinigų plovimo įstatymus, savo valstybės pareigūnų papirkinėjimas yra laikomas nusikaltimu, kurio pagrindu pradedamas tyrimas dėl pinigų plovimo, tomis pačiomis sąlygomis užsienio valstybės pareigūno papirkinėjimas turi būti laikomas tokiu pat nusikaltimu, nepaisant vietos, kur papirkinėjimas buvo įvykdytas.

93. Pinigų plovimas draudžiamas pagal BK 216 straipsnį, kuriame nustatyta, kad nusikalstama veika yra „nusikalstamu būdu įgyto turto įteisėjimas“. Ši nusikalstama veika taikoma visiems, kurie, siekdami nuslėpti ar įteisinti savo paties ar kito asmens turtą, žinodami, kad jis gautas nusikalstamu būdu, tą turtą „įgijo, valdė, naudojo, perdavė jį kitiems, su tuo turtu atliko finansines operacijas, sudarė sandorius“. Todėl ši nusikalstama veika taikoma savų pinigų plovimui. Ji taip pat taikoma visiems, kurie, žinodami, kad turtas įgytas nusikalstamu būdu, „slėpė šio turto tikrąjį pobūdį, šaltinį, buvimo vietą, disponavimą juo, judėjimą arba nuosavybės ar kitas teises“. Tai „visų nusikaltimų“ būdas, reiškiantis, kad visos nusikalstamos veikos pagal Baudžiamąjį kodeksą yra pagrindinė nusikalstama veika, susijusi su pinigų plovimu.

94. BK 224 straipsnyje aiškinama, kad nusikalstamu būdu gautas turtas yra tiesiogiai ar netiesiogiai iš nusikalstamos veikos gautas turtas ir kad nereikia tuo įsitikinti. Apeliacinio Teismo sprendime nustatyta, kad, „norint pripažinti tą turtą gautu nusikalstamu būdu, pakanka remtis byloje surinktais įrodymais, neabejotinai patvirtinančiais nusikalstamą turto kilmę”.⁷⁵ Kadangi Lietuva taiko universalią jurisdikciją užsienio valstybių pareigūnų papirkimo nusikalstamai veikai, tai, ar pagrindinė nusikalstama veika buvo įvykdyta Lietuvoje ar užsienyje, neturi reikšmės. Atrodo, jog reikalavimas, kad kaltinamasis „žinotų“, jog turtas gautas nusikalstamu būdu, yra sunki įrodinėjimo pareiga. Aukščiausiasis Teismas yra anksčiau pareiškęs, kad „žinojimą“ galima preziumuoti pagal „objektyvias faktines aplinkybes“.⁷⁶ Lietuvos įvertinimo 2-ame etape reikėtų iširti praktinį šio psichinio aspekto poveikį patraukimui baudžiamojon atsakomybėn už pinigų plovimą.

⁷⁴ Aukščiausiojo Teismo nutartis, byla Nr. 2K-550/2012.

⁷⁵ Apeliacinio Teismo nutartis, byla Nr. 1A-84/2013 (2013 m. liepos 5 d.); byla Nr. 1A-44/2014 (2014 m. gegužės 8 d.).

⁷⁶ Aukščiausiojo Teismo nutartis, byla Nr. 2K-7-96/2012 (2012 m. balandžio 17 d.).

95. Už pinigų plovimo nusikalstamą veiką skiriamas daugiausia septynerių metų įkalinimas *arba* bauda, todėl veika priskiriama sunkaus nusikaltimo kategorijai. Didžiausia bauda fiziniams asmenims, nuteistiems už pinigų plovimą, yra 1 500 MGL (56 490 EUR). Juridiniams asmenims taikoma didžiausia 50 000 MGL (1 883 000 EUR) bauda.⁷⁷ Fiziniams ir juridiniams asmenims gali būti taikomas ir turto konfiskavimas.

7.2. Pinigų plovimo prevencija, nustatymas ir pranešimas

96. Lietuvos Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas (PPTFP įstatymas) nustato pinigų plovimo prevencijos, nustatymo ir pranešimo sistemą finansų įstaigoms, azartinių lošimų paslaugų teikėjams ir kitiems nustatytiems ne finansų verslo specialistams, įskaitant auditorius, apskaitos specialistus, teisininkus, draudikus, patikos paslaugų teikėjus ir mokesčių konsultantus (toliau tekste – pranešantys subjektai).⁷⁸ Tam tikros institucijos yra atsakingos už priežiūrą ir jos turi užtikrinti, kad pranešantys subjektai pagal savo kompetenciją laikytųsi PPTFP įstatymo ir atitinkamų taisyklių.⁷⁹

97. PPTFP įstatymas kartu su Finansinių nusikaltimų tyrimų tarnybos įstatymu nustato Lietuvos finansinės žvalgybos padalinio (FŽP) apimtį ir funkcijas. FŽP – tai teisėtvarkos institucija, atskaitinga Vidaus reikalų ministerijai ir atsakinga už nusikalstamų veikų, susijusių su pinigų plovimu, prevenciją, tyrimą ir pranešimą. Pagal savo funkcijas jis taip pat atsakingas už pranešimų apie įtartinus sandorius, kuriuos pateikė pranešantys subjektai, gavimą ir nagrinėjimą bei pranešimą apie pažeidimus, kurios nustatė priežiūros institucijos. FŽP taip pat gali keistis finansinės žvalgybos informacija su užsienio žvalgybos padaliniais.⁸⁰

98. PPTFP įstatymas nustato nemažai duomenų tvarkymo ir klientų tapatybės nustatymo reikalavimų pranešantiems subjektams.⁸¹ Tai apima reikalavimą pranešantiems subjektams atlikti sustiprintą finansinės ir teisinės būklės patikrinimą visais atvejais, kai klientas nedalyvauja fiziškai nustatant jo tapatybę, korespondentinės bankininkystės santykių atveju, kai vykdomi sandoriai su užsienio politikoje dalyvaujančiais asmenimis (PDA) ir visais kitais PDA, kurie, kaip manoma, kelia didelę pinigų plovimo ar teroristų finansavimo riziką. Atlikti sustiprintą finansinės ir teisinės būklės patikrinimą reikalaujama esant visoms kitoms situacijoms, kai pranešantis subjektas mano, kad yra „didelė pinigų plovimo ir (arba) teroristų finansavimo rizika.“⁸² 2012 MONEYVAL ataskaitoje nustatyta, kad Lietuvos PDA sąvoka daugeliu aspektų neatitinka FATF standarto. Lietuva informuoja, kad nuo to laiko buvo imtasi šiuos trūkumus ištaisyti, tuo tikslu priimant įstatymų pataisas, ir visa tai bus išanalizuota būsimoje stebėjimo ataskaitoje, kuri bus parengta MONEYVAL ataskaitos kontekste atliekant Lietuvos ketvirtojo etapo vertinimą. 1-ojo etapo vertinimo grupė neturėjo galimybės įvertinti naujus įstatymus ir juos išanalizuos Lietuvos 2-ojo etapo vertinimo kontekste.

99. Kaip nurodyta anksčiau, pranešantys subjektai turi FNTT pateikti pranešimus apie įtartinus ir neįprastus sandorius.⁸³ Be kita ko, tai apima didesnius kaip 15 000 EUR piniginius sandorius. Reikalavimo pateikti PĮO elektroninių sandorių, kurie viršija nustatytą ribą, atveju nėra. 2014 m. gruodžio 3 d. Vyriausybė priėmė nutarimą, kuriame nustatyta įtartinų piniginių sandorių sustabdymo tvarka, įskaitant tai, kaip apie juos pranešti FNTT.⁸⁴ 2015 m. gruodžio mėn. Vyriausybė išleido pranešantiems subjektams skirtas rekomendacijas kaip atpažinti įtartinus sandorius ir apie juos pranešti.⁸⁵

100. Tam tikros priežiūros institucijos turi teisę taikyti įvairias sankcijas savo prižiūrimiems pranešantiems subjektams už tai, kad jie nesilaiko reikalavimų. Prižiūrimi objektai yra nurodyti tokios prižiūrinčios institucijos veiklą reglamentuojančiuose įstatymuose. Pavyzdžiui, Lietuvos banko įstatymas nustato daugybę įvairių sankcijų, kurias už PPTFP įstatymo (vienos iš kitų) pažeidimus gali skirti finansų įstaigoms, įskaitant baudas, atleidimą iš pareigų, draudimą teikti finansų paslaugas, licencijos sustabdymą ir pan. Be to, FNTT gali prašyti apylinkės teismo skirti baudas nuo 500 EUR iki 6000 EUR už PPTFP įstatymo nesilaikymą. Sankcijos skiriamos teismo nuožiūra. 2012 MONEYVAL ataskaitoje pažymėta, kad praktiškai priežiūros institucijos yra skyrusios tik

⁷⁷ Baudos fiziniams ir juridiniams asmenims buvo skaičiuojamos remiantis 37,66 EUR MGL, galiojusių šios ataskaitos parengimo metu.

⁷⁸ Kiti pranešantys asmenys apima asmenis, prekiaujančius, brangakmeniais, tauriaisiais metalais, kultūros vertybėmis ir antikvariniais daiktais, bei pašto paslaugų teikėjus ir antstolius.

⁷⁹ Tai Lietuvos bankas, Kultūros paveldo departamentas, Valstybinė lošimų priežiūros komisija, Lietuvos advokatūra, Notarų rūmai, Auditorių rūmai, Lietuvos antstolių rūmai, Lietuvos prabavimo rūmai.

⁸⁰ PPTFP įstatymo 5 straipsnio 5 dalis.

⁸¹ PPTFP įstatymo 9 straipsnis. Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos rekomendacijos finansų rinkų dalyviams.

⁸² PPTFP įstatymo 11 straipsnis.

⁸³ PPTFP įstatymas, 14 straipsnis.

⁸⁴ Nutarimas Nr. 135116.

⁸⁵ FNTT įsakymas Nr. V-240 „Dėl pinigų plovimo ir įtartinų piniginių operacijų ar sandorių atpažinimo kriterijų sąrašo patvirtinimo“.

įspėjimus. Jokių atnaujintų statistinių duomenų apie sankcijų taikymą už PPTFP įstatymo nesilaikymą Lietuva nepateikė. Todėl tai reikėtų stebėti Lietuvos įvertinimo 2-ame etape.

8. 8 straipsnis. Apskaita

8.1. Apskaitos ir audito reikalavimai / 8.2. Įmonės, kurioms taikomi reikalavimai

101. Konvencijos 8 straipsnis reikalauja, kad siekdama veiksmingai kovoti su užsienio pareigūnų papirkimu, kiekviena Šalis savo įstatymais ir kitais teisės aktais, kuriais reglamentuojamas apskaitos žurnalų ir apskaitos duomenų tvarkymas, finansinių ataskaitų skelbimas, apskaitos ir audito standartai, nustatytų tokias priemones, kurių gali prireikti siekiant neleisti įmonėms, kurioms taikomos minėtų įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatos, turėti į apskaitos žurnalus neįtrauktas sąskaitas, sudaryti į apskaitos žurnalus neįtrauktus ar netinkamai įformintus sandorius, nurodyti nesamas išlaidas, nurodyti finansinius įsipareigojimus neteisingai nurodant jų objektą ir naudoti suklastotus dokumentus, tuo siekiant papirkti užsienio pareigūnus arba nuslėpti tokio papirkimo faktą. Konvencija taip pat reikalauja, kad kiekviena Šalis numatytų veiksmingas, proporcingas ir atgrasančias priemones už tokį nuslėpimą ar klastojimą.

102. Civilinis kodeksas ir Administracinių nusižengimų kodeksas nustato civilinę ir administracinę atsakomybę už įrašų, sąskaitų ir finansinių ataskaitų nuslėpimą bei klastojimą. Administracinių nusižengimų kodekso 205 straipsnis nustato fizinių asmenų administracinę atsakomybę už buhalterinės apskaitos įstatymų pažeidimą arba neteisingos finansinės atskaitomybės pateikimą. Baudos siekia nuo 30 EUR iki 6000 EUR.

103. Juridinių asmenų atsakomybę už melagingų ataskaitų pateikimą nustatyta Administracinių nusižengimų kodekso 223 straipsnyje ir už tai gali būti skiriama nuo 200 EUR iki 3000 EUR bauda, kuri skiriama juridinio asmens vadovui arba teisiniam atstovui. BK 205, 222 ir 223 straipsniuose numatyta fizinių ir juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė už apgaulingus pareiškimus apie juridinio asmens veiklą ar turtą, taip pat už apgaulingą ar aplaidžią apskaitą, jeigu dėl to negalima visiškai ar iš dalies nustatyti asmens veiklos, jo turto, nuosavo kapitalo ar įsipareigojimų dydžio ar struktūros. Fiziniams asmenims yra taikomos bausmės BK 11 ir 417 straipsniuose nustatytose ribose ir apima baudas nuo 18 830 EUR iki 37 660 EUR arba laisvės atėmimą nuo dvejų iki ketverių metų. Tokios pat sankcijos už užsienio valstybių pareigūnų papirkimo nusikalstamą veiką taikomos ir juridiniams asmenims, o būtent didžiausia bauda yra 1 883 000 EUR bauda. Nuo 2012 m. iki 2016 m. FNNT ir Valstybinė mokesčių inspekcija surašė 8326 administracinių pažeidimų protokolus ir 8099 asmenis nubaudė už apskaitos taisyklių pažeidimus.⁸⁶ Per tą patį laikotarpį pirmosios instancijos teismas pagal BK 205, 222 ir 223 straipsnius nubaudė 1755 fizinius asmenis ir 101 juridinį asmenį už nusikaltimus, susijusius su apgaulinga buhalterine apskaita.⁸⁷

104. Buhalterinės apskaitos ir finansinės atskaitomybės reikalavimai yra nustatyti Buhalterinės apskaitos įstatyme, Įmonių finansinės atskaitomybės įstatyme ir Įmonių grupių konsoliduotos finansinės atskaitomybės įstatyme. Buhalterinės apskaitos įstatyme numatyta, kad asmenys, pažeidę šį įstatymą, atsako įstatymų nustatyta tvarka (23 straipsnis). Tačiau šis įstatymas nenumato sankcijų už jo nuostatų pažeidimą. Lietuva teigia, kad pažeidus Buhalterinės apskaitos įstatymą būtų taikomos Civiliniame kodekse, Administracinių nusižengimų kodekse, Baudžiamajame kodekse ir Mokesčių administravimo įstatyme nustatytos bausmės už apskaitos ir mokesčius nusižengimus. Išsamūs atskaitomybės reikalavimai yra nustatyti nurodytuosiuose įstatymuose ir bus nagrinėjami 2-ame etape.

8.3. Išorinis auditas ir įmonių vidaus kontrolė

105. Kovos su papirkimu rekomendacijoje Šalių prašoma remiantis savo jurisdikcija ir kitais pagrindiniais teisiniais principais užtikrinti, kad įstatymai, taisyklės ar praktikos dėl išorinio audito ir vidaus kontrolės, etikos ir atitikties būtų visapusiškai taikomos užsienio valstybių pareigūnų papirkimo prevencijai ir nustatymui (X rekomendacija).

106. Finansinių ataskaitų audito taisyklės ir tvarką Lietuvoje nustato Finansinių ataskaitų audito įstatymas. Jis įgyvendina Europos direktyvą 2006/43/ES⁸⁸ dėl teisės aktų nustatyto metinės finansinės atskaitomybės ir

⁸⁶ Konkrečiai už Administracinių nusižengimų kodekso 173-1 straipsnio, kuris dabar yra Administracinių nusižengimų kodekso 205 straipsnis, pažeidimus. Administracinio pažeidimo protokolas yra galutinis administracinio patikrinimo (arba išankstinio tyrimo) dokumentas, po to byla perduodama teismui ar kitai kompetentingai institucijai galutiniam sprendimui priimti.

⁸⁷ Šaltinis: Nacionalinė teismų administracija.

⁸⁸ Žr. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/?uri=celex%3A32006L0043>

konsoliduotos finansinės atskaitomybės audito ir reikalauja, kad įmonės finansinių ataskaitų auditas būtų atliekamas pagal Tarptautinės buhalterijų federacijos parengtus ir patvirtintus tarptautinius audito standartus (TAS). Auditoriai ir audito subjektai privalo taikyti visus atitinkamus TAS, įskaitant TAS 240 (auditoriaus atsakomybė dėl apgaulės, atliekant finansinių ataskaitų auditą) ir TAS 250 (įstatymų ir teisės aktų įvertinimas, atliekant finansinių ataskaitų auditą). Nuo 2017 m. kovo 1 d. Europos audito direktyvą 2014/56/ES⁸⁹ įgyvendina Audito įstatymas, kuris atitinka ES reglamentą Nr. 537/2014⁹⁰ dėl konkrečių viešojo intereso įmonių teisės aktų nustatyto audito reikalavimų. Dabar taikomi griežtesni reikalavimai auditorių nepriklausomumui ir specialieji, papildomi reikalavimai auditoriams ir audito įmonėms, kurie atlieka viešojo intereso įmonių auditą.⁹¹ Neseniai priimti Audito įstatymo pakeitimai sustiprino audito komitetų vaidmenį ir nepriklausomumą, įskaitant reikalavimus, susijusius su audito komitetų sudėtimi, formatu, veikla ir jų funkcijomis, ypač dėl išorinių auditorių pasirinkimo. Įmonių finansinės atskaitomybės įstatyme (24 straipsnis) nustatyta, kad metinių finansinių ataskaitų auditas turi būti atliktas uždarosiose akcinėse bendrovėse, jeigu jų ne mažiau kaip du rodikliai paskutinę finansinių metų dieną viršija šiuos dydžius: balanse nurodyto turto vertė yra didesnė kaip 1 800 000 eurų, pardavimo grynosios pajamos per ataskaitinius finansinius metus yra didesnės kaip 3 500 000 eurų, ir jose dirba ne mažiau kaip 50 darbuotojų. Viešojo intereso įmonės, valstybės ir savivaldybių įmonės, akcinėse bendrovėse, uždarosiose akcinėse bendrovėse, kuriose akcininkas yra valstybė ir (arba) savivaldybė bei uždarosios akcinės bendrovės, kurių prekių (paslaugų) kainos yra reguliuojamos pagal įstatymą, irgi turi būti audituojamos. Lietuvoje reikalaujama, kad iš viso 3000 bendrovių ir kitų subjektų atliktų metinius finansinių ataskaitų auditus.

107. Kalbant apie vidaus kontrolę, Įmonių finansinės atskaitomybės įstatyme (23¹ straipsnis) nustatyta, kad įmonės, kurių akcijos įtrauktos į vertybinių popierių biržos prekybos sąrašą, savo Bendrovių valdymo ataskaitoje pateiktą informaciją apie rizikos mastą ir rizikos valdymą.

9. 9 straipsnis. Tarpusavio teisinė pagalba

9.1. Tarpusavio teisinę pagalbą (TTP) numatantys įstatymai, sutartys ir susitarimai

108. Konvencijos 9 straipsnio 1 dalis reikalauja, kad Šalys kaip galima plačiau bendradarbiautų viena su kita teikdamos „greitą ir veiksmingą“ TTP, tiriant ir traukiant baudžiamojon atsakomybėn už nusikaltimus ir keliant ne baudžiamąją bylą juridiniam asmeniui šios Konvencijos taikymo srityje.

9.1.1. Baudžiamosios bylos

109. Lietuva gali teikti ir gauti TTP prašymus baudžiamosiose bylose, remiantis sutartimi ar abipusiškumo principu.⁹² Ji taiko tą pačią tvarką, nepriklausomai nuo to, ar TTP prašymai susiję su fiziniu ar juridiniu asmeniu. Lietuva yra sudariusi dvišales TTP sutartis su Lenkija, Rusija, Ukraina, Baltarusija, Armėnija, Azerbaidžanu, Kazachstanu, Uzbekistanu, Moldova, Kinija, Japonija ir Jungtinėmis Amerikos Valstijomis. Šiuo metu ji vykdo derybas dėl TTP sutarčių su Alžyru, Brazilija, Meksika, Egiptu, Jungtiniais Arabų Emyratais ir Ekvadoru. Ji yra pasirašiusi ir nemažai daugiašalių TTP sutarčių, įskaitant sutartis su Latvija ir Estija, taip pat Europos konvenciją dėl savitarpio pagalbos baudžiamosiose bylose ir jos papildomus protokolus, Jungtinių Tautų konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą, Jungtinių Tautų konvenciją prieš korupciją ir Konvenciją dėl Europos Sąjungos valstybių narių savitarpio pagalbos baudžiamosiose bylose bei jos papildomą protokolą. Kai nėra tarptautinės sutarties ar ES dokumento, kaip teisinį TTP pagalbos prašymo ar teikimo pagrindą Lietuva taiko abipusiškumo principą. Šiais atvejais TTP prašymas neturi pažeisti Konstitucijos, šalies teisės aktų arba pagrindinių baudžiamojo proceso principų. Lietuva nenustato TTP teikimo priklausomybės nuo minimalios laisvės atėmimo bausmės.

110. Centrinė gaunamų ir siunčiamų TTP prašymų institucija priklauso nuo dokumento, pagal kurį prašymas teikiamas. TTP tarp Lietuvos ir kitų ES valstybių narių atvejais ikiteisminio tyrimo prašymai pateikiami tiesiogiai

⁸⁹ Žr. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32014L0056>

⁹⁰ Žr. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:32014R0537>

⁹¹ Audito įstatymo 2 straipsnio 24 dalyje apibrėžta, kad viešojo intereso įmonė – tai įmonė, svarbi visuomenei dėl savo veiklos masto ar pobūdžio, klientų skaičiaus. Viešojo intereso įmonė yra: 1) įmonė, kurios vertybiniais popieriais prekiaujama Lietuvos Respublikos ir (arba) valstybės narės reguliuojamoje rinkoje; 2) bankas ir Centrinė kredito unija; 3) finansų maklerio įmonė; 4) kolektyvinio investavimo subjektas, kaip jis apibrėžtas Lietuvos Respublikos kolektyvinio investavimo subjektų įstatyme, pensijų fondas, kaip jis apibrėžtas Lietuvos Respublikos pensijų kaupimo įstatyme ir Lietuvos Respublikos papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatyme, profesinių pensijų fondas, kaip jis apibrėžtas Lietuvos Respublikos profesinių pensijų kaupimo įstatyme; 5) valdymo įmonė, kuri valdo kolektyvinio investavimo įmones ir (arba) pensijų fondą (fondus); 6) draudimo įmonė, perdraudimo įmonė; 7) Lietuvos centrinis vertybinių popierių depozitoriumas ir reguliuojamos rinkos operatorius.

⁹² BPK 67 straipsnis.

tarp ikiteisminio tyrimo įstaigų, o prašymai vykstant teismui pateikiami tiesiogiai tarp teismų. Prašymus ir atsakymus taip pat galima siųsti tiesiogiai tarp teismų, prokuratūrų ir ikiteisminio tyrimo įstaigų, jei tai numato dvišalė ar daugiašalė sutartis. Jei atitinkamame dokumente centrinė institucija nenurodyta, ikiteisminio tyrimo etapu gaunamus ir siunčiamus TTP prašymus tvarko GP. Prasidėjus teismo procesui, centrine institucija tampa Teisingumo ministerija.⁹³ Jei tarptautinio dokumento nėra, prašymai ir atsakymai turi būti siunčiami diplomatiniais kanalais (pvz., per užsienio reikalų ministerijas).

111. Ikiteisminio tyrimo metu gautus prašymus tvarko ikiteisminio tyrimo įstaigos (užsienio valstybių pareigūnų papirkimo atveju – STT ir GP). Visus teismo proceso etape gautus prašymus inicijuoja ir tvarko teismai. Prireikus prašymai išverčiami į lietuvių kalbą, priklausomai nuo prašymo pobūdžio ir skubumo. Atsakant į TTP prašymą, pagal BPK šalies baudžiamiesiems tyrimams gali būti taikomos esamos tiriamosios ir prievartos priemonės, įskaitant įtariamojo duomenų apklausą, duomenų apie įtariamąjį ar kaltinamąjį surinkimą ir pateikimą, kratą ir sulaikymą, dokumentų ir kitų daiktų gavimą iš įmonių, liudytojų nustatymą ar apklausą ir prieigą prie interneto paskyrų, banko sąskaitų ar informacinės sistemos duomenų.⁹⁴ Lietuva taip pat gali taikyti tvarką, kuri neįtraukta į Baudžiamąjį kodeksą, jei ši tvarka įtraukta į atitinkamą sutartį ir nepažeidžia Konstitucijos ar kitų Lietuvos įstatymų. Galiausiai, Lietuva atkreipia dėmesį į tai, kad be formalios TTP, Lietuva gali spontaniškai keistis informacija su užsienio institucijomis. Jei apsikeitimas įvyksta ikiteisminio tyrimo metu, tokiam apsikeitimui reikia prokuroro patvirtinimo.

9.1.2. *Ne baudžiamosios bylos*

112. Lietuva neturi specialių įstatymų, taikomų TTP teikimui su juridiniais asmenimis susijusiose *ne baudžiamosiose bylose*. Lietuva numato, kad tokiems prašymams būtų taikoma sutartis, pagal kurią TTP prašymas buvo pateiktas. Ji pažymi, kad dėl to, jog užsienio valstybių pareigūnų papirkinėjimas Lietuvoje yra nusikalstama veika, ji nemato jokių kliūčių TTP prašymams, gautiems iš šalių, kuriose užsienio valstybių pareigūnų papirkinėjimas yra ne baudžiamasis nusikaltimas (pvz., šalys, kurios juridiniams asmenims taiko administracinę, o ne baudžiamąją atsakomybę). Lietuva pažymi, kad šiais atvejais ji vis tiek tvarkytų tokį prašymą pagal BPK ir dėl to galėtų teikti visokeriopą šiam įstatyme numatytą pagalbą.

9.2. *Dviguba baudžiamoji atsakomybė abipusei teisinei pagalbai*

113. Konvencijos 9 straipsnio 2 dalyje teigiama, kad, jei Šalis abipusei teisinei pagalbai numato dvigubos baudžiamosios atsakomybės sąlygą, laikoma, kad tokia dviguba baudžiamoji atsakomybė yra numatyta, jei nusikaltimui, kuriam tirti prašoma pagalbos, taikoma ši Konvencija.

114. Lietuvos įstatymai nenumato dvigubos baudžiamosios atsakomybės sąlygos teikiant abipusę teisinę pagalbą. Tačiau Lietuva pažymi, kad ji *gali* įvertinti dvigubą baudžiamąją atsakomybę išimtiniais atvejais, pavyzdžiui, jei prašomos pagalbos rūšis nenumatyta Baudžiamąjo proceso kodekse. Nepaisant to, Lietuva vadovausis dvigubos baudžiamosios atsakomybės sąlygomis, nustatytomis sutartyje, pagal kurią prašoma TTP.⁹⁵ Todėl laikoma, kad dviguba baudžiamoji atsakomybė yra visiems nusikaltimams, patenkantiems į Kovos su papirkimu konvencijos taikymo sritį.

9.3. *Banko paslaptis*

115. Konvencijos 9 straipsnio 3 dalyje teigiama, kad Šalis, remdamasi banko paslapties teise, negali atsisakyti suteikti TTP baudžiamosios bylos klausimais, kuriems taikoma ši Konvencija.

116. Lietuvos įstatymai nenustato jokių konkrečių pagrindų atsisakyti priimti TTP prašymus. Todėl atsisakyti galima pagal sąlygas, nustatytas atitinkamoje tarptautinėje sutartyje, pagal kurią prašymas pateikiamas. Lietuvos Civilinis kodeksas apsaugo bankų paslapties konfidencialumą.⁹⁶ Tačiau Lietuvos Bankų įstatyme numatyta, kad banko paslapties teisė gali būti panaikinta, jei institucijos turi atlikti (be viso kito) ikiteisminio tyrimo, kriminalinės žvalgybos, žvalgybos, mokesčių administravimo ir finansų rinkų priežiūros funkcijas.⁹⁷ Norėdamas gauti banko informaciją, prižiūrintis prokuroras turi gauti teismo sprendimą, kuriuo GP ir atitinkamoms ikiteisminio tyrimo įstaigoms (pvz., STT, FNTT) suteikiama teisė gauti (viešojo ir privataus sektoriaus organizacijų) dokumentus ir kitą informaciją, „reikalingą tiriant nusikalstamą veiką“. Jei įstatymai ar su banku sudaryta duomenų teikimo sutartis nenumato kitaip, atitinkama ikiteisminio tyrimo institucija galia pateikti bankui

⁹³ BPK 66 straipsnio 2 dalis ir 67 straipsnio 2 dalis.

⁹⁴ BPK 67 straipsnis.

⁹⁵ BPK 67 straipsnio 1 dalis.

⁹⁶ Civilinio kodekso 6.925 straipsnis.

⁹⁷ Bankų įstatymo 55 straipsnio 6 dalis.

raštišką pranešimą, kuriame nurodo, kokios informacijos reikalauja, ir duoda bankui 20 terminą pateikti atsakymą arba penkias dienas pagrįsti atsisakymą pateikti tokius duomenis.⁹⁸ Asmenys, atsisakę paklusti šiam sprendimui, gali būti nubausti bauda.⁹⁹ Nepanašu, kad Lietuva turėtų sunkumų prieidama prie bankų informacijos tais atvejais, kai atsako į TTP prašymą. Tačiau Lietuvos įvertinimo 2-ame etape reikėtų nagrinėti, ar praktiškai institucijos susiduria su kokiais nors sunkumais.

10. 10 straipsnis. Išdavimas kitai šaliai

117. Konvencijos 10 straipsnio 1 dalis įpareigoja Šalis į savo įstatymus ir tarpusavio sutartis įtraukti užsienio valstybių pareigūnų papirkimą kaip nusikaltimą, kurį padaręs asmuo perduodamas kitai šaliai. Konvencijos 10 straipsnio 2 dalyje teigiama, kad, jei Šalis, kuri nusikaltėlio išdavimui ekstradicijos sutartį laiko būtina sąlyga, gauna iš kitos Šalies, su kuria tokios sutarties ji nėra sudariusi, prašymą išduoti nusikaltėlį, ji „gali laikyti šią Konvenciją teisiniu išdavimo pagrindu, jei yra įvykdytas užsienio valstybės pareigūno papirkinėjimas“.

10.1. Teisinis išdavimo kitai šaliai už užsienio valstybių pareigūnų papirkimą pagrindas

118. Ekstradicijai Lietuvoje taikomos tarptautinės sutartys ir JT Saugumo Tarybos rezoliucijos.¹⁰⁰ Todėl Kovos su papirkimu konvencija laikoma išdavimo kitai šaliai, susijusio su užsienio valstybių pareigūnų papirkinėjimu, teisiniu pagrindu. Lietuva ratifikavo 1957 m. gruodžio 13 d. Europos konvenciją dėl ekstradicijos ir jos 1975 m., 1978 m. ir 2010 m. papildomus protokolus. Ji taip pat yra 2002 m. birželio 13 d. Tarybos pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio (EAO) ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos šalis. Be šių daugiašalių sutarčių Lietuva yra sudariusi dvišales ekstradicijos sutartis su Jungtinėmis Valstijomis ir Kinija. Jei nėra teisinio ekstradicijos pagrindo, Lietuva gali prašyti išdavimo remdamasi „gera valia“, tačiau negali atsakyti į ekstradicijos prašymą, pateiktą šiuo pagrindu (t. y. abipusiškumo principas netaikomas).

119. Ikteisminio tyrimo metu GP yra centrinė institucija, tvarkanti visus gaunamus ir siunčiamus ekstradicijos prašymus. Teisingumo ministerija yra atsakinga už siunčiamus ekstradicijos prašymus teismo proceso metu. Lietuva informuoja, kad ji gali naudotis ir diplomatiniais kanalais, o skubiais atvejais prašymai gali būti pateikiami per Interpolą. Per EAO pateiktiems ekstradicijos prašymams taikoma supaprastinta tvarka, pagal kurią nereikia naudotis diplomatiniais kanalais ir nėra dvigubos baudžiamosios atsakomybės reikalavimo įvairiems nusikaltimams, įskaitant korupciją. Ekstradicijos prašyme turi būti nurodyta kaltinamojo asmens tapatybė ir pateiktos patvirtintos arešto orderio arba sulaikymo orderio kopijos, trumpas išdėstymas, už kokius nusikaltimus prašoma ekstradicijos, atitinkamų įstatymų kopija ir bet kokia informacija pagal sutartį, kuri naudojama kaip ekstradicijos pagrindas. Jei dokumentų nepakanka, Lietuva gali paprašyti papildomų dokumentų, kurie papildytų prašymą.

120. Gautas ekstradicijos prašymas išverčiamas į lietuvių kalbą ir, priklausomai nuo dokumento, pagal kurį buvo prašoma išdavimo kitai šaliai, pradedama įprastinė arba supaprastinta ekstradicijos procedūra. Taikant *įprastą* procedūrą, GP pateikia pareiškimą Vilniaus apygardos teismui, kuris surengia posėdį per septynias dienas. Apygardos teismo sprendimą galima apskųsti Apeliaciniam teismui per septynias dienas, o apskundus, teismo posėdis turi būti surengtas per 14 dienų. Apeliacinio teismo sprendimas yra galutinis ir neskundžiamas.¹⁰¹ Taikant *supaprastintą* procedūrą, Vilniaus apygardos teismas turi surengti posėdį per tris dienas ir jo sprendimas yra galutinis. Supaprastintą procedūrą galima taikyti tik tada, jei ji numatyta sutartyje, jei Lietuva gavo oficialių ekstradicijos prašymą iš užsienio valstybės, jei išduotinas asmuo su ja sutinka ir jei jai pritaria GP.

121. Lietuva pasilieka teisę dėl įvairių priežasčių nepriimti ekstradicijos prašymo (arba prašymo išduoti pagal EAO), įskaitant atvejus, jei padaryta veika yra nusikaltimas ar baudžiamasis nusižengimas pagal Baudžiamąjį kodeksą; nusikalstama veika padaryta Lietuvos valstybės teritorijoje; nusikaltimas yra politinio pobūdžio; asmuo už padaryta nusikalstamą veiką buvo nuteistas, išteisintas ar atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės ar bausmės (bet kurioje šalyje); asmeniui už padaryta nusikaltimą gali būti taikoma mirties bausmė; suejo senaties terminas,¹⁰² asmuo atleistas nuo bausmės pagal amnestijos aktą arba malonės tvarka arba yra kitų Lietuvos sutartyje, kurios

⁹⁸ STT yra sudariusi su bankais sutartis dėl duomenų teikimo, kuriose gali būti nustatytas trumpesnis laikotarpis, per kurį bankas privalo pateikti atsakymą. Lietuva teigia, kad STT tokias sutartis turi su pagrindiniais Lietuvoje veiklą vykdančiais bankais.

⁹⁹ BPK 155 straipsnis.

¹⁰⁰ BK 9 straipsnis ir BPK 71 straipsnis.

¹⁰¹ BPK 73 straipsnis.

¹⁰² Ar bus atsižvelgta į prašančios valstybės senaties terminą, priklausys nuo tarptautinės sutarties, pagal kurią siekiama ekstradicijos, nuostatų.

šalis ji yra, numatytų pagrindų atsisakyti išduoti asmenį.¹⁰³ Jei teismas neturi pakankamai informacijos priimti sprendimą, jis gali nurodyti GP pareikalauti, kad prašančioji institucija nedelsdama paprašytų papildomos informacijos.¹⁰⁴

10.2. Savo piliečių išdavimas kitai šaliai

122. Konvencijos 10 straipsnio 3 dalis reikalauja kiekvienos Šalies imtis būtinų priemonių užtikrinti, kad ji galėtų išduoti kitai Šaliai savo piliečius arba savo piliečius galėtų traukti baudžiamojon atsakomybėn už užsienio valstybių pareigūnų papirkinėjimą. Šalis, kuri atmeta prašymą išduoti kitai Šaliai asmenį, padariusį užsienio valstybės pareigūno papirkinėjimo nusikaltimą, remdamasi tik tuo, kad asmuo yra jos pilietis, bylą perduoda savo atsakingoms institucijoms, kad jos tą asmenį patrauktų baudžiamojon atsakomybėn.

123. Lietuvos Konstitucijos 13 straipsnis draudžia išduoti jos piliečius kitai valstybei, jeigu „Lietuvos Respublikos tarptautinė sutartis nenustato kitaip“. BPK 71 straipsnyje dar plačiau numatyta, kad Lietuva gali išduoti savo piliečius tik pagal sutartį, kurios šalis ji yra, arba Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos nutarimą.¹⁰⁵ Tačiau praktiškai Lietuva taikė išimtis pagal kelis tarptautinius dokumentus, įskaitant JT Konvenciją prieš korupciją, tuo siekdama užtikrinti, kad jų *negalima* būtų taikyti kaip jos piliečių ekstradicijos teisinio pagrindo.¹⁰⁶ Šiuo metu Lietuvos piliečius galima išduoti *tik* pagal Lietuvos dvišalę sutartį su Jungtinėmis Amerikos Valstijomis arba pagal EAO. Lietuva aiškina, kad pagal BPK 2 straipsnį bet kokios „nusikalstamos veikos“ tyrimas yra privalomas. Todėl prokurorų ir ikiteisminio tyrimo tyrėjų būtų reikalaujama imtis „visų įstatymo numatytų priemonių“ ištirti bylą, kurioje išdavimas kitai šaliai atmetamas pilietybės pagrindu, „per kuo trumpesnę laiką“. Lietuva taip pat gali prašyti, kad užsienio valstybė perkeltų baudžiamąjį procesą į Lietuvą.¹⁰⁷ Panašu, kad tai atitinka Konvencijos 10 straipsnio 3 dalies reikalavimą.

10.3. Dviguba baudžiamoji atsakomybė ekstradicijai

124. Konvencijos 10 straipsnio 4 dalyje teigiama, kad, išduodant nusikaltėlį kitai Šaliai už užsienio valstybės pareigūnų papirkinėjimą, turi būti laikomasi kiekvienos Šalies įstatymuose, atitinkamose sutartyse ir susitarimuose nustatytų sąlygų. Kai Šalis išdavimui kitai Šaliai taiko sąlygą, kad turi būti dviguba baudžiamoji atsakomybė, laikoma, kad tokia dviguba baudžiamoji atsakomybė egzistuoja, jei nusikaltimui, kurio tyrimui prašoma išdavimo, taikomas šios Konvencijos 1 straipsnis.

125. Lietuva pasilieka teisę nepriimti ekstradicijos prašymo, jei nėra dvigubos baudžiamosios atsakomybės.¹⁰⁸ Tačiau kaip nurodyta anksčiau, Kovos su papirkimu konvencija yra (ne piliečių) išdavimo kitai šaliai, susijusio su užsienio valstybių pareigūnų papirkimu, teisinis pagrindas, todėl laikoma, kad dviguba baudžiamoji atsakomybė yra visiems nusikaltimams, kuriems taikomas Konvencijos 1 straipsnis. Nustatydama, ar nusikaltimas patenka į Konvencijos taikymo sritį, Lietuva atsižvelgia į paties nusikaltimo formuluotę ir į jo faktines aplinkybes.

11. 11 straipsnis. Atsakingosios institucijos

126. Konvencijos 11 straipsnis reikalauja, kad Šalys informuotų EBPO Generalinį sekretorių apie valdžios institucijas, atsakingas už prašymų dėl konsultacijų, ekstradicijos ir TTP pateikimą bei priėmimą, kurios atlieka bendravimo kanalo sprendžiant šiuos klausimus vaidmenį.

127. Kaip anksčiau nurodyta šioje ataskaitoje, už TTP prašymų pateikimą ir priėmimą ikiteisminio tyrimo etapo metu yra atsakinga GP, o teismo metu – Teisingumo ministerija.¹⁰⁹ Gaunamiems ekstradicijos prašymams bei siunčiamiems ekstradicijos prašymams ikiteisminių procedūrų metu centrinė valdžios institucija yra GP. Teisingumo Ministerija atsakinga už siunčiamus ekstradicijos prašymus teismo proceso metu. Jis atsakinga ir už

¹⁰³ BK 9 straipsnio 3 dalis ir 9¹ straipsnio 3 dalis.

¹⁰⁴ BPK 73 straipsnio 5 dalis.

¹⁰⁵ BPK 71 straipsnis.

¹⁰⁶ „... tai numatyta Konvencijos 44 straipsnio 6 dalies a punkte, Lietuvos Respublikos Seimas pareiškia, kad Lietuvos Respublika laiko Konvenciją bendradarbiavimo su kitomis šios Konvencijos valstybėmis šalimis ekstradicijos klausimais teisiu pagrindu; tačiau Lietuvos Respublika jokiai atveju nelaiko šios Konvencijos teisiniu pagrindu išduoti Lietuvos piliečius kitai šaliai, kaip tai nustatyta Lietuvos Respublikos Konstitucijoje;“ (paskelbta: http://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/Reservations_Declarations/DeclarationsAndReservations14Aug2008.pdf).

¹⁰⁷ BPK 68 straipsnis.

¹⁰⁸ BP 9 straipsnis.

¹⁰⁹ BPK 66 straipsnio 2 dalis ir 67 straipsnio 2 dalis.

konsultacijų procedūras pagal Konvencijos 4 straipsnio 3 dalį. Teisingumo ministerija atsakinga ir už siunčiamus ekstradicijos prašymus teismo procesų metu.

B. 2009 m. kovos su papirkimu rekomendacijos įgyvendinimas

128. Atsižvelgiant į Darbo grupės praktiką, šioje Ataskaitoje kalbama tik apie 2009 m. Kovos su papirkimu rekomendacijos VIII Rekomendaciją dėl draudimo iš apmokestinamos sumos atskaityti kyšius.

1. Atskaitymai mokestiniais tikslais

129. Rekomendacijoje VIII prašoma, kad valstybės narės ir kitos EBPO Konvencijos dėl kovos su užsienio pareigūnų papirkimu tarptautiniuose sandoriuose Šalys visiškai įgyvendintų 2009 m. Tarybos Rekomendaciją dėl mokestinių priemonių, skirtų tolesnei kovai su užsienio valstybės pareigūnų papirkimu sudarant tarptautinius verslo sandorius (2009 m. Rekomendacija dėl mokesčių). Konkrečiai kalbant, 2009 m. Rekomendacijoje dėl mokesčių rekomenduojama, kad šalys efektyviai nustatytų aiškų draudimą visais mokestiniais tikslais iš apmokestinamų sumų atskaityti kyšius užsienio valstybės pareigūnams. Taip pat rekomenduojama, kad valstybės savo teisinėse sistemose nustatyta tvarka skatintų mokesčių institucijas pranešti atitinkamoms vidaus teisės saugos institucijoms apie įtarimus dėl užsienio pareigūnų papirkimo, kylančio iš jų pareigų vykdymo.

130. Lietuvos Juridinių asmenų pelno mokesčio įstatymas bei Fizinų asmenų pajamų mokesčio įstatymas leidžia atskaityti visas išlaidas, patirtas siekiant uždirbti pajamų ar gauti ekonominės naudos, jei tai neprieštarauja atitinkamo įstatymo nuostatomis. Juridinių asmenų pelno mokesčio įstatyme nustatyta, kad leidžiami atskaitymai yra „įprastinės tokiai veiklai vieneto sąnaudos, būtinos vieneto pajamoms uždirbti ar vieneto ekonominei naudai gauti“, nebent įstatyme numatyta kitaip. 17 straipsnio 2 dalyje nustatytas ribojamų dydžių leidžiamų atskaitymų sąrašas, kuris apima komandiruočių, reklamos ir pardavimų skatinimo išlaidas, išlaidas darbuotojų ir (arba) jų šeimos narių naudai; rėmimo, narystės mokesčius, mokėjimus ir įnašus. 2015 m. sausio 1 d. įsigaliojo Juridinių asmenų pelno mokesčio įstatymo pakeitimai, kuriais neleidžiamų atskaitymų sąrašas buvo papildytas šiuo punktu: „sąnaudos, patirtos darant Baudžiamojo kodekso uždraustą veiklą, įskaitant kyšius.“¹¹⁰ Abu įstatymai reikalauja, kad prašymai leisti priskirti sumas leidžiamiems atskaitymams būtų pagrįsti teisiškai galiojančiais dokumentais, atitinkančiais visus Buhalterinės apskaitos įstatyme¹¹¹ nustatytus privalomus reikalavimus apskaitos dokumentams. Valstybinė mokesčių inspekcija parengė EBPO informacijos apie kyšininkavimą vadovo mokesčių inspektoriams (2009 m.) ir EBPO informacijos apie kyšininkavimą ir korupciją vadovo mokesčių inspektoriams ir mokesčių auditoriams (2013 m.) vertimus bei paskelbė juos vidiniame tinklalapyje. Be to, VMI pakeitė „Atvejų, kuriuose esama su korupcija susijusių nusikaltimų požymių, nustatymo ir informacijos apie tokius atvejus perdavimo Lietuvos Respublikos Specialiųjų tyrimų tarnybai taisyklės,¹¹² kurios nustato su korupcija susijusių nusikaltimų nustatymo ir pranešimo apie juos STT tvarką. Prezentacijos apie sukčiavimo ir kyšininkavimo požymius bei tikrinimo metodikos yra įtrauktos į mokesčių auditus atliekančių mokesčių pareigūnų mokymo programas. 2016 m. gruodžio mėn. Valstybinė mokesčių inspekcija kartu su STT surengė mokymus 190 mokesčių pareigūnų ir 10 STT atstovų surengė mokymus apie draudimą leidžiamiems atskaitymams priskirti kyšius, duotus užsienio valstybių pareigūnams, apie kyšius, kurie maskuojami kaip leidžiami atskaitymai arba ribotų dydžių leidžiami atskaitymai, nustatymą ir apie papirkimo požymių atpažinimą atliekant įprastinius mokesčių patikrinimus ir pranešimų apie juos teikimą STT.

¹¹⁰ Juridinių asmenų pelno mokesčio įstatymas, 31(1)(20) str.; Fizinų asmenų pajamų mokesčio įstatymas, 18(3)(14) str.

¹¹¹ Juridinių asmenų pelno mokesčio įstatymas, 17(1) str.; Fizinų asmenų pajamų mokesčio įstatymas, 18(8) str.

¹¹² Patvirtinta 2006 m. rugsėjo 8 d. Valstybinės mokesčių inspekcijos viršininko įsakymu Nr. V-299 (su pakeitimais, padarytais 2016 m. liepos 5 d. Valstybinės mokesčių inspekcijos viršininko įsakymu Nr. V-380).

LIETUVOS ĮVERTINIMAS

Bendros pastabos

130. Darbo grupė teigiamai vertina Lietuvos institucijas už aukštą bendradarbiavimo ir atvirumo lygį, kuris buvo patikrinimo proceso metu. Grupė vertina ir gausią informaciją bei institucijų atsiliepimus, kuriuos jos pateikė siekdamas užtikrinti išsamų patikrinimo pagrindą.

132. Darbo grupė pripažįsta neseniai atliktas teisės srities reformas ir mano, kad Lietuvos teisė iš esmės labai atitinka Konvencijos standartus, išskyrus tam tikras toliau nurodytas problemas. Šios problemos bei kitų šioje ataskaitoje įvardytų teisės nuostatų taikymas praktikoje turėtų būti stebimas Lietuvos vertinimo 2-ojo etapo metu.

Konkretūs klausimai

Įmonių atsakomybė už užsienio pareigūnų papirkimą

Keli Lietuvos įmonių baudžiamosios atsakomybės nuostatų aiškinimo teismuose aspektai kelia tam tikrą susirūpinimą. Jie yra susiję su reikalavimu, kad įmonė turi (bent jau teoriškai) turėti galimybę gauti naudą iš nusikaltimo, ir reikalavimu, kad įmonė turi „pripažinti naudą“, kurią ji gavo ar galėtų gauti iš nusižengimo. Kitas susirūpinimas yra susijęs su tuo, kaip teismai aiškina reikalavimą, kad darbuotojas (įgaliotas atstovas) įvykdė nusikaltimą „juridinio asmens ar naudai ar interesų labui.“¹¹³ Jei įstatymas taip pat būtų taikomas užsienio pareigūnų papirkimo byloje, tai galėtų neatitikti Konvencijos 2 straipsnio ir 2009 m. Kovos su papirkimu rekomendacijos reikalavimų. Dar vienas susirūpinimo šaltinis galėtų būti teismų praktikos pateiktas sąvokos „įgaliotas asmuo“ aiškinimas.

Sankcijos už užsienio valstybės pareigūnų papirkimą ir susijusius pažeidimus

133. Sunkus korupcinis pažeidimas (BK 227 straipsnio 3 dalis) yra vienintelė aktyvios korupcijos kategorija, už kurią nėra numatyta galimybė skirti baudą. Tai gali kelti susirūpinimą, turint omenyje, kad daugiausiai užsienio valstybės pareigūnų korupcijos bylų bus susiję su kyšiais, viršijančiais 9 415 EUR ribą, nuo kurios nusižengimas yra laikomas sunkiu. Be to, už nusižengimus ir nesunkias užsienio valstybės pareigūnų papirkimo formas skiriamos maksimalios baudos yra mažos ir gali būti, kad nebus proporcingos kyšio vertei bei gaunamai naudai daugelyje užsienio valstybės pareigūnų korupcijos atvejų.

134. Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs, kad BK 54 straipsnio 3 dalis numato, jog ilgas baudžiamasis procesas yra lengvinanti aplinkybė, į kurią reikia atsižvelgti skiriant bausmę ir kai kuriose vietinėse korupcijos bylose į bylos nagrinėjimo trukmę teismas atsižvelgė kaip į lengvinančią aplinkybę skiriant bausmę arba kaip į pagrindą atmesti prokuratūros apeliacinius skundus ir patvirtinti išteisinamąjį nuosprendį. Dėl sudėtingo korupcinių schemų pobūdžio ir būtinybės gauti įrodymų iš užsienio užsitęsęs baudžiamasis procesas dažnai yra būdingas šalių užsienio valstybės pareigūnų korupcijos bylų ypatumas. Tai gali turėti poveikį už pažeidimą skiriamų bausmių veiksmingumui, proporcingumui ir jų atgrasymo pobūdžiui.

Senatis

135. Atsižvelgiant į užsienio pareigūnų papirkimo tyrimų sudėtingumą, BPK 172 ir 176 straipsniuose nustatyti trijų, šešių ir devynių mėnesių ikiteisminio tyrimo laikotarpiai yra per trumpi. Kaltinamasis gali prašyti ikiteisminio tyrimo teisėjo nutraukti ikiteisminį tyrimą, jei per šešis mėnesius nuo pirmosios apklausos jis nebus užbaigtas (BPK 2015 straipsnis), o laikotarpis gali būti pratęstas teismo nuožiūra.

I PRIEDAS. SANTRUMPŲ IR AKRONIMŲ SĄRAŠAS

2009 m. Rekomendacija	2009 m. Rekomendacija dėl tolesnės kovos su užsienio valstybės pareigūnų papirkinėjimu tarptautiniuose verslo sandoriuose
2009 m. Rekomendacija dėl mokesčių	2009 m. Tarybos rekomendacija dėl mokesčių priemonių toliau kovojant su užsienio pareigūnų papirkinėjimu tarptautiniuose verslo sandoriuose
PPTFP įstatymas	Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas
BPK	Baudžiamojo proceso kodeksas
KTFBP	Klientų teisinės ir finansinės būklės patikrinimas
Konvencija	Konvencija dėl kovos su užsienio valstybių pareigūnų papirkinėjimu tarptautiniuose verslo sandoriuose
EAO	Europos arešto orderis
ES	Europos Sąjunga
EUR	Eurai
FNTT	Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba
FŽS	Finansinės žvalgybos skyrius
TFAS	Tarptautiniai finansinės atskaitomybės standartai
TAS	Tarptautiniai apskaitos standartai
TTP	Tarpusavio teisinė pagalba
MONEYVAL	Europos Tarybos komitetas dėl priemonių, nukreiptų kovai su pinigų plovimu bei teroristų finansavimu
MGL	Minimalus gyvenimo lygis
ONKTS	Organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos tyrimo skyrius
EBPO	Ekonominio bendradarbiavimo ir pagalbos organizacija
PDA	Politikoje dalyvaujantis asmuo
GP	Generalinė prokuratūra
Valstybės įmonės ir valstybės kontroliuojamos įmonės	VĮ
PĮO	Pranešimas apie įtartinas operacijas
STT	Specialiųjų tyrimų tarnyba
JT	Jungtinės Tautos
Darbo grupė	EBPO darbo grupė dėl papirkinėjimo tarptautiniuose verslo sandoriuose